

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ-ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

Ἀρχισυντάκτης : Ἀριστέδης Κ. Οἰκονόμου

ΤΟΜΟΣ 9^{ος} — ΕΤΟΣ 9^{ον}

1881 — 1882

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ, ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 12.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ-ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΕΚΘΕΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ.

Μεταξύ τῶν ἐννοιῶν τὰς ὁποίας περιέχει ὁ ὅρος, «οἰκονομικὸν σύστημα», ἡ σχετιζομένη πρὸς τὴν ἱστορικὴν μέθοδον τῆς μελέτης τῶν διαφόρων συστημάτων συναντᾶται ἐξόχως πρὸς τρία ἐξ αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ταῦτα ἐξήσκησαν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς ἀνθρωπότητος τυχῶν κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας. Τὸ πρῶτον σύστημα εἶναι τὸ ἐμποροκρατικὸν, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ φυσιοκρατικὸν καὶ τὸ τρίτον εἶναι τὸ βιομηχανοκρατικόν. Σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ θέσωμεν τὴν οὐσίαν τῶν τριῶν τούτων συστημάτων ἀπλῶς ἀντιμέτωπον.

Τὸ ἐμποροκρατικὸν σύστημα ἐπενοήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Κόλμπερτ, ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ὑπέθεσεν οὗτος ὅτι τὸ κυκλοφοροῦν ἐν τινὶ χώρᾳ νόμισμα ἀποτελεῖ τὸν ἀληθῆ αὐτῆς πλοῦτον καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ αὐξήσις τῶν νομισμάτων αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι ὁ κύριος τῆς κυβερνητικῆς οἰκονομίας σκοπός. — Τὸ φυσιοκρατικὸν σύστημα ἐπενοήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Κενάλ Ιατροῦ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ'. Ὑπέθεσεν οὗτος ὅτι τὸ σύνολον ὄλων τῶν ἐν τινὶ κράτει παραγωγῶν τῆς γῆς ἀποτελεῖ τὸ ἐνιαύσιον εἰσόδημα αὐτοῦ, βιανεμόμενον εἰς ὄλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς κυκλοφορίας καὶ τοῦ τόκου, ἐπομένως ὅτι ὁ ἀληθῆς πλοῦτος τοῦ ἔθνους ἐγκεῖται ἐλόκληρος εἰς τὴν δύνα-

μιν τῆς ἐνιαυσίας ἀναπαραγωγῆς τῆς γῆς. — Τὸ βιομηχανοκρατικὸν σύστημα ἰδρύθη κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 18ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Σμιθ καθηγητοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ, συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἐνιαύσιος πλοῦτος τῶν ἐθνῶν ἀποτελεῖται οὐ μόνον ἐκ τῶν φυσικῶν παραγωγῶν τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μισθῶν τῶν παραγωγικῶν ἔργων καὶ ἐκ τῶν τόκων τῶν κεφαλαίων.

Α') Ἐμποροκρατικὸν σύστημα.

Κατ' αὐτὸ πλούσιοι εἶναι οἱ ἔχοντες πολλὰ χρήματα. Ὅσον πλεονέκτημα νομίσματα κυκλοφοροῦσι ἐν τινι χώρᾳ, τόσον ἡ χώρα αὕτη εἶναι πλουσιωτέρα. Ὁ κάτοχος τῶν χρημάτων ἀσκεῖ ἀπόλυτον ἐπιρροὴν ἐπὶ παντός. Εἶναι κύριος νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἄλλων.

Τοιοτοτρόπως κατὰ τὸ ἐμποροκρατικὸν σύστημα πᾶσα κυβέρνησις πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ ὅπως πολλὰ μὲν εἰσέρχονται νομίσματα ἐν τῇ χώρᾳ, ὀλίγα δὲ ἐξέρχονται ἐξ αὐτῆς, ἐν ἄλλαις λέξεσι ὅπως ἡ χώρα πωλῇ πολλὰ εἰς τοὺς ξένους καὶ ἀγοράζῃ ὀλίγα παρ' αὐτῶν. Ὅταν ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους τὸ παθητικὸν ἐμπόριον ὑπῆρξε σημαντικώτερον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐμπορίου, ἤτοι ὅταν αἱ ἀγοραὶ, τὰς ὁποίας ἐνήργησε τὸ ἔθνος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὑπερέβησαν τὰς πωλήσεις, τὰς ὁποίας ἐνήργησε τοῦτο ἐν αὐτῇ, ἡ ἐμπορικὴ πλάστιγξ εἶναι ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἔθνους· ἀπ' ἐναντίας δὲ εἶναι ἡ πλάστιγξ αὕτη ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅταν πλεονάζῃ τοῦτο ἐπώλησε εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ὀλιγώτερα παρ' αὐτῆς ἠγόρασε. Διότι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, καθόσον μὲν δύνανται νὰ συμψηφισθῶσιν αἱ ἀγοραὶ τοῦ ἔθνους πρὸς τὰς πωλήσεις αὐτοῦ ἔχει καλῶς, τὸ δὲ περιπλέον τῶν ἀγορῶν ἀνάγκη νὰ πληρωθῇ πρὸς τοὺς ξένους εἰς νομίσματα τὰ ὁποῖα οὕτως ἐξέρχονται τῆς ἐπικρατείας, ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει μετὰ τὸν συμψηφισμόν τῶν ἀγορῶν τοῦ ἔθνους πρὸς τὰς πωλήσεις αὐτοῦ, τὸ περιπλέον τῶν πωλήσεων πληρόνεται ὑπὸ τῶν ξένων

πρὸς τὸ ἔθνος εἰς νομίσματα, τὰ ὁποῖα εἰσέρχονται ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ συστήματος τούτου ἐὰν ἐπὶ τινος ἐνιαυτοῦ ἡ χώρα ἐξήγαγεν ἐμπορεύματα ἀξίας 100 ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ εἰσήγαγεν ἐμπορεύματα ἀξίας 90 ἑκατομμυρίων, τὸ ἐκ 10 ἑκατομμυρίων κέρδος τῆς εἶναι φανερόν, διότι ἵνα ἰσοζυγίσῃ ἡ πλάστιγξ τοῦ ἐμπορίου οἱ ξένοι ἠναγκάσθησαν νὰ τῇ πληρώσωσι τὸ ποσὸν αὐτὸ πλέον τῆς ἀξίας τῶν πραγματειῶν, τὰς ὁποίας συμψηφιστικῶς τῇ μετεβίβασαν. Τὸ ἐμπόριον λοιπὸν εἶναι ἡ ἀληθὴς τοῦ πλούτου βάσις. Ἡ δὲ χώρα ἣτις εἰσάγει πλεονάζοντα τῶν ὄσων ἐξάγει κτυπᾶ τὴν θύραν τῆς πτωχείας, ἡ ὁποία γρήγορα ἢ ἀργὰ θὰ ἀνοιχθῇ. Ὅλαι αἱ πραγματεῖαι καταναλίσκονται καὶ φθείρονται ὅ,τι μένει εἶναι τὸ νόμισμα. Αὐτὸ εἶναι ὁ διαρκὴς καὶ ἀκατάστρεπτος πλοῦτος.

Ἡδύνατο ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσῃ τις ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου ὅτι ἐκλαμβάνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὄλου. Τὰ νομίσματα καὶ γενικώτερον τὰ πολυτίμα μέταλλα εἶναι μέρος τοῦ πλούτου καὶ οὐχὶ ὀλόκληρος ὁ πλοῦτος. Ὁ Μίδας ἔβλεπεν ὅτι πᾶν τὸ ἀπτόμενον ὑπ' αὐτοῦ μετεβάλλετο εἰς χρυσόν, ἕκαστος ὅμως δύναται νὰ κρίνῃ ἂν δὲν ἦτο ὁ πτωχότερος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ λοιπὰ ἐφόδια τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι ὁ χρυσὸς ὅστις χρησιμεύει ὡς ἄρτος. Πλεῖστα ἐθνικὰ παραδείγματα μαρτυροῦσιν ὅτι δὲν εἶναι τὰ πολυτίμα μέταλλα τὰ καθιστῶντα τὴν ὕλικὴν ἐπὶ γῆς εὐδαιμονίαν. Κατέπιε τόσα πολυτίμα μέταλλα ἡ Ἰσπανικὴ καταβόθρα ἐκ τοῦ Νέου Κόσμου, ὥστε, ἂν τὰ πολυτίμα μέταλλα ἀπετέλουν τὸν πλοῦτον τῶν ἐθνῶν, ἠδύναντο αὐτὰ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων νὰ τῇ ἐπαρκέσωσι.

Ὁ κυριώτερος πλοῦτος συνίσταται εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν ἐφοδίων τῆς ζωῆς. Τροφαί, ἐνδυμασίαι, κατοικίαι ἐκ τῆς ὕλικωτέρας ἐπόψεως τῶν ἀναγκῶν, ὑψηλότερα ἐφόδια τῆς βιωτικῆς ἐκ τῆς ἀνωτέρας τοῦ ἀνθρώπου γένους φύσεως, ἰδοὺ ὁ κύκλος ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφεται ἡ ἰδέα τοῦ ἀληθῶς πλούτου. Τὰ νομίσματα εἶναι μέσον συγκοινωνίας ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ συγκοινωνία αὕτη. Πε-

ριμένουςιν αἱ φορτηγαὶ ἄμαξαι ἐν τῇ πλατείᾳ καὶ τὰ ἀτιμόπλοια ἐντὸς τῶν λιμένων, πρέπει ὅμως νὰ ὑπάρχωσι πραγματεῖαι ὅπως φορτωθῶσιν ἐπ' αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ νομίσματα περιμένουσι τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐφοδίων τῆς ζωῆς, πίπτοντα δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τὰ μεταφέρουσιν ὅπου αὕτη εὕρισκε τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἁρμονίαν.

B') Φυσιοκρατικὸν σύστημα.

Κατ' αὐτὸ τὰ συντείνοντα εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἀντικείμενα ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐκ τῆς γῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ μόνη οἰκεῖ δύναμις δημιουργικῆ. Ἔρχεται ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν, ἀφαιροῦνται αἱ παντοειδεῖς προκαταβολαὶ τοῦ γεωργοῦ, καὶ τὸ περίσσευμα τοῦ προϊόντος ἀποτελεῖ τὴν παραχθεῖσαν πρότερον δὲ μὴ οὔσαν ἀξίαν, τὸ καθαρὸν δηλαδὴ εἰσόδημα. Αὐτὸς εἶναι ὁ αὐξάνων τὴν περιουσίαν τῆς κοινωνίας πλοῦτος, ὅστις δὲν συμψηφίζεται πρὸς οὐδεμίαν προκαταβολὴν, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι αἱ γενόμεναι προκαταβολαὶ συνεψηφίσθησαν ἤδη μετὰ τοῦ εἰσοδήματος ἐκείνου, ὅπερ δὲν ὑπολογίζεται ἐν τῇ τοῦ καθαρῦ εἰσοδήματος σφαίρᾳ.

Ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ συστήματος τούτου οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι προσθέτουσι εἰς τὸ καθολικὸν εἰσόδημα τῆς κοινωνίας ὅ,τι καταναλίσκουσι. Καὶ ἀληθεύει μὲν ὅτι αὐξάνουσιν οὗτοι τὴν ἀξίαν τῶν πραγματειῶν, τὰς ὁποίας μεταβιβάζουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ μετασχηματίζουσιν εἰς διάφορα εἶδη, ἀλλ' ἡ αὐξήσις αὕτη εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν γενομένων ἢ δυναμένων νὰ γείνωσι ἀναλωμάτων αὐτῶν. Μόνη ἡ γεωργία εἶναι παραγωγικὸς τῆς κοινωνίας κλάδος, διότι δημιουργεῖ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχεν πρότερον, δηλαδὴ τὸ καθαρὸν προϊόν τῆς γῆς. Οἱ δὲ λοιποὶ κλάδοι, καὶ ὅταν ἀκόμη κινῶνται, καταναλίσκουσι, συμψηφίζοντες τὰς δημιουργουμένας ὑπ' αὐτῶν ἀξίας πρὸς ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἡ δημιουργία αὐτῶν κατατρώγει.

Ἐν γένει κατὰ τὸ φυσιοκρατικὸν σύστημα τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα συνίσταται εἰς τὴν ἔγγειον πρόσδοον, ἡ ἐπιδεξιότης δὲ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς καὶ ἡ ἰκανότης αὐτοῦ εἰς ἐνιαυσίαν ἀναπαραγωγὴν τῆς ἐγγείου πρόσδοου εἶναι τὸ ἀποτελοῦν τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον. Τὸ πᾶν ἀνάγεται εἰς τὴν δημιουργικότητα τῆς γῆς· ἀλλ' ἡ δημιουργικότης αὕτη ἐπιδέχεται ἰδιαιτέραν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ μελέτῃ ἀνάπτυξιν καὶ μάλιστα εὐρυτέραν ἐτι ἀνάπτυξιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βιομηχανίαν.

Ἐν πρώτοις εἶναι ζήτημα ἂν παράγῃ καὶ ἡ γῆ ἐκ τοῦ μηδενὸς τί. Ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν παραγωγῶν της δανείζονται εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ προϋπάρχοντος. Ὁ σπόρος γίνεται φυτὸν, τὸ φυτὸν γίνεται δένδρον, τὸ δένδρον κόπτεται καὶ εἰσέρχεται ἡ ξυλεία αὐτοῦ εἰς τὴν περιουσίαν τῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ὅλα ταῦτα εἶναι διηνεκῆς ἀλληλοδανεισμὸς τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, εἶναι διηνεκῆς μεταβολὴ τύπων. Συμβαίνει δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῆς γῆς ὅ,τι καὶ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ἀνθρώπων. Λαμβάνει ὁ ξυλουργὸς (ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τοῦ παραδείγματος) τὴν ξυλείαν τοῦ ἀποκοπέντος δένδρου, μεταβάλλει διαφοροτρόπως τὸ σχῆμα της, δίδει εἰς αὐτὴν τύπους ἀνυπάρκτου τὸ πρὶν ὠφελείας καὶ αὐξάνει ἐπίσης τὴν περιουσίαν τῆς κοινωνίας. Ὅλα εἶναι φυσικαὶ δυνάμεις αἱ τὰς μεταβολὰς ταύτας ποιοῦσαι, καὶ ἐκείνη ἣτις εἰδοποιεῖ τὸν σπόρον ἐν τῇ γῇ καὶ ἐκείνη ἣτις εἰδοποιεῖ τὴν ξυλείαν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Τὸ πᾶν εἶναι οἱ ἐκατέρωθεν συνδυασμοί.

Ἐπειτα ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ παραγόμενα ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας πλούτη ἀντιπροσωπεύουσι τὰς καταναλωθείας ἀξίας, δὲν εἶναι διόλου ἀκριβής. Πρέπει δὲ νὰ λησμονήσῃ τις τὴν κοινὴν πρακτικὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπαντῶνται πλεῖσται εἰδοποιήσεις τῆς ὕλης ἔχουσαι πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν τῆς ἐν γένει παραγωγικῆς των δαπάνης, ὅπως παραδεχθῇ τοιαύτην πρότασιν. Ἄλλὰ κατὰ τὸ φυσιοκρατικὸν σύστημα ἀρκεῖ ὅτι ἠδύναντο ἐν τῇ βιομηχανικῇ παραγωγῇ νὰ καταναλωθῶσιν αἱ ἀξίαι. Ὑποτίθεται δηλαδὴ ὅτι τὸ δυνατόν γένεσθαι καὶ πράγματι ἐγένετο. Ὅταν διὰ δεδομένης παραγω-

γικής δαπάνης, ἐν τῇ γενικωτάτῃ ἐννοίᾳ αὐτῆς, προκύπτουσι προϊόντα πολυτιμώτερα, ὅταν οὕτως αἱ νέαι ἀξίαι τῆς βιομηχανίας ἐπιπροστιθέμεναι κατασκευάζουσι τὸν κύκλον τοῦ ἀμυθήτου πλούτου τῆς ἐμποροβιομηχανικῆς περιόδου τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ὅρος τοῦ «δυνατὸν καταναλωθῆναι» ἀποβαίνει κενός.

Γ') Βιομηχανοκρατικὸν σύστημα.

Κατ' αὐτὸ ἐν πάσῃ χώρᾳ οἱ ἄνθρωποι ζῶσιν ἢ ἀπὸ τῶν προϊόντων τῶν ἀκινήτων ἰδιοκτησιῶν των, ἢ ἀπὸ τῶν τόκων τῶν κεφαλαίων των ἢ ἀπὸ τῶν μισθῶν τῆς ἐργασίας των. Ἐν συνόλῳ τὰ εἰσοδήματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων δύνανται οὕτω νὰ καταταχθῶσι, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν πάντοτε ὅτι τινὲς μὲν ζῶσιν ἀπὸ τοῦ εἰσοδήματος μιᾶς κατηγορίας, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τοῦ εἰσοδήματος δύο κατηγοριῶν, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν τριῶν κατηγοριῶν.

Καὶ ἡ μὲν ἔγγειος πρόσοδος περιλαμβάνει ὅλα τὰ προϊόντα τῶν ἀγρῶν, τῶν κήπων, τῶν λειμώνων, τῶν κτηνῶν, τῶν δασῶν, τοῦ κυνηγίου, τῆς ἀλιείας καὶ τῶν μεταλλείων, οὕσα ἀναμφισβητήτως ἢ πρώτη καὶ σημαντικώτερα πηγὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. — Ὁ δὲ τόκος εἶναι πᾶν ὅ,τι παρέχουσι τὰ κεφάλαια εἴτε εἰς νομίσματα εἴτε εἰς ἀπαιτήσεις, εἴτε τὰ δανείζει ὁ κύριος αὐτῶν εἰς ἄλλους, εἴτε αὐτὸς ποιεῖται αὐτῶν χρῆσιν ἐν βιομηχανικῇ ἢ ἐμπορικῇ ἐπιχειρήσει. — Ἐπὶ δὲ τοῦ μισθοῦ πρέπει νὰ γείνη ἡ ἐπομένῃ διάκρισις. Τὰ χρησιμεύοντα εἰς πληρωμὴν τῆς ἐργασίας π. χ. τοῦ ὑπηρέτου, τοῦ στρατιώτου, χρήματα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἐνόσῳ εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ πληρωτοῦ ὡς προϊόν εἴτε τῆς ἐγγείου προσόδου εἴτε τοῦ τόκου τῶν κεφαλαίων εἴτε τοῦ μισθοῦ ἔργων τινῶν, δὲν δύνανται δὲ νὰ εἰσέλθωσι καὶ δευτέραν φοράν εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὅταν ἀπλῶς μεταφέρονται ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πληρωτοῦ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ καταναλίσκοντος λήπτου. Διαφέρει ὅμως ὁ μισθὸς τὸν ὁποῖον λαμβάνει ὁ τεχνίτης, διότι τὸν καταναλίσκει μὲν καὶ οὗτος,

ἀφοῦ ὅμως ἔδωκεν εἰς τὸν πληρωτὴν προϊόν τῆς βιομηχανίας του, ὅπερ ὑπάρχει καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀξίαν τοῦ καταναλωθέντος μισθοῦ. Ὁ μισθὸς λοιπὸν οὗτος καὶ τοὶ καταναλωθεὶς ἢ ὅπερ ταῦτὸν τὸ ἀντικαταστήσαν αὐτὸν προϊόν πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τοιοῦτοτρόπως προβαίνει ἡ περὶ παραγωγικῶν καὶ μὴ παραγωγικῶν ἔργων θεωρία τοῦ συστήματος.

Ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ συστήματος, ἀλλ' εἶναι δευτερεύουσα ἀνάπτυξις τῶν ἐννοιῶν αὐτοῦ. Βᾶσις τοῦ συστήματος εἶναι ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐργασίας εἰς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν. Ἄς κοιμηθῇ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἡ ἀνθρωπότης, ἄς λείψῃ ἡ ἐργασία αὐτῆς καὶ ἔπειτα ἄς ὑπολογισθῇ τὸ εἰσόδημα τῆς ἀγριωθησομένης γῆς καὶ τοῦ ταφησομένου κεφαλαίου. Ἡ ἐργασία ἀναγκάζει τὰς φυσικὰς δυνάμεις νὰ λειτουργήσωσι κατὰ τὰς πνευματικὰς κινήσεις αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι ἀκριβές· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι καὶ ἡ μόνη παραγωγὸς αἰτία. Τὰ στοιχεῖα ὑπάρχουσιν, ἡ διεύθυνσις μόνον δίδεται εἰς αὐτά. Ὁμοιάζει ἡ φύσις ὡς ἐργαστάσιον ἀχανὲς πλήρες ἐργαλείων, αὐτομάτως ὡς τὰ ἐργαλεῖα τοῦ Ἡφαίστου κινουμένων, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν χρησιμεύει ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δευτερεύουσαν ἐννοίαν τῶν παραγωγικῶν καὶ μὴ παραγωγικῶν ἔργων, ἡ ἐννοία αὕτη δέον νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῶν στενωπῶν ὁρίων. Δὲν εἶναι ἀκριβές, ὅτι αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι δὲν εἶναι παραγωγικαί. Ὅταν ὁ πολιτικὸς σώζῃ τὴν ἐπικράτειαν καὶ ὁ ἰατρὸς σώζῃ τὴν ὑγίαν τοῦ ἐργάτου, δὲν εἶναι παραγωγικοί! Ὁ χοιροβοσκὸς εἶναι παραγωγὸς καὶ ὁ ἀνατρέφων ἄνθρώπους ὄχι! Ὁ κατασκευάζων τὴν λύραν εἶναι παραγωγὸς καὶ ὁ Ὀρφεὺς, ὅστις ζωοποιεῖ αὐτὴν, δὲν εἶναι! Ἡ θεωρία τῶν μὴ παραγωγικῶν ἔργων ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ ἄλλης βάσεως, τὴν ὁποίαν ἡ καταδικάζει ἢ ἠθικὴ ἢ χαρακτηρίζει ἢ ματαιότης.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑΣ.

Οί επισκεφθέντες ἐν ἔτει 1878 τὴν ἐν Παρισίοις Παγκόσμιον Ἐκθεσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων θὰ εἶδον ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συνεδρίου τῶν Καθιδρυμάτων τῆς Προνοίας πίνακάς τινας, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Διαγράμματα» καὶ ὑπὸ γραφικὸν σχῆμα συνοψίζουσι τὴν ἱστορίαν τῶν Ταμιευτηρίων (Caisses d'Épargne) τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας· οἱ πίνακες οὗτοι, πρὸς πάντας καταληπτοί, παρουσιάζουσι τὰ κυριώτερα σχετικὰ γεγονότα τῶν Ταμιευτηρίων ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος· σειραὶ ἐτησίων στηλῶν ὑποδεικνύουσι τὰς χρονικὰς κινήσεις τῶν καταθετῶν καὶ τῶν οἰκονομουμένων ποσῶν, τὰς αἰτίας τῶν κινήσεων τούτων, τὸν ἀριθμὸν τῶν Ταμιευτηρίων, τὸν πληθυσμὸν, τοὺς νόμους καὶ κανονισμοὺς, τὴν κατὰ μέσον ὄρον ἐτήσιον τιμὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ δημοσίου χρέους (rente) κτλ. κρίσεις, πολέμους, ἐπαναστάσεις, κτλ.

Τὰ διαγράμματα ταῦτα, ἔργον τοῦ ἀκαμάτου καὶ ἐν πολλοῖς γνωστοῦ κ. A. de Malarce, τοσαύτην ἔσχον σπουδαιότητα ὥστε, ὑποβληθέντα παρὰ τοῦ κ. Lavasseur προέδρου τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἐν τινι συνεδριάσει αὐτῆς, ἐθεωρήθησαν ὡς σοφὴ καὶ πνευματώδης ἐργασία, ἣτις καὶ πρὸ δύο ἐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημίᾳ εἶχεν ἐκτιμηθῆ τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐξοχωτάτου τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἠγῆτορος κ. Hyppolyte Passy, ὅστις ἀνέπτυξε τὸν σχετικὸν πρὸς τὰ Ταμιευτήρια τῆς Γαλλίας πίνακα, ἐνῶ δὲ κ. Lavassur, προκειμένου ἐν τῇ Βουλῇ ἐσχάτως νὰ συζητηθῆ ὁ νόμος περὶ Ταχυδρομικῶν Ταμιευτηρίων (Caisses d'Épargne Postales) ὁμοίων πρὸς τὰς Post-office Savings Banks τῆς Ἀγγλίας, ἐπελήφθη τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὰ Ταμιευτήρια τῆς Ἀγγλίας πίνακος.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν διαγραμμάτων τούτων προκύπτουσι συμπεράσματα βεβαιούντα ὅτι τὰ Ταμιευτήρια, τὰ εὐεργετικὰ

ἐκεῖνα καθιδρύματα εἰς τὰ ὁποῖα κατατιθέμεναι καὶ αἱ εὐτελέστεραι οἰκονομίαι τοῦ γεωργοῦ, τοῦ βιομηχάνου, τοῦ ὑπηρέτου καὶ ἐν γένει τοῦ ἐργάτου διατηροῦνται καὶ αὐξάνονται, σωζόμεναι ἀπὸ στιγμιαίας ἐπιθυμίας ἢ διασκεδάσεις συνήθεις εἰς τοὺς ἡμεροβίους ἐργάτας, καὶ τῶν ὁποίων ἀπλοῦς καὶ μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν σπερμάτων τῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς δαπάνης πρὸς διαφύλαξιν των, σχεδὸν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ καταθέτου, καὶ ἡ παρεμπόδισις τρόπον τινα ταύτης ἀπὸ ἄμεσον ἐξόδουσιν, ἔστω καὶ δικαιολογημένην ἐνίοτε, εἶναι τὰ καλλίτερα μέσα τῆς τάξεως καὶ τὰ εὐεργετικώτερα μέσα τῆς προνοίας τῆς οἰκονομίας ἣτις θεωρεῖται παρὰ τῶν Ἀγγλῶν ὡς ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπαντα δὲ τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη μὴδ' αὐτῆς τῆς Ρουμανίας ἐξαιρουμένης, ἐκτὸς τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, σπεύδουσιν εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου ὁδηγὸν ἔχοντα τὴν Ἀγγλίαν, ἣτις τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὠφέλειαν ἐκτιμῶσα Σωτηρίουσ Τραπεζας (Savings Banks) ἀπεκάλεσε τὰ Ταμιευτήρια.

Ἐν τούτοις τὸ σπουδαῖον αὐτὸ ζήτημα, τὸ τόσον μεγάλας διαστάσεις λαβὼν, τὸ πάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις συγκινήσαν, τὸ παρὰ πάντων τῶν σπουδαιοτέρων οἰκονομολόγων ὡς ζωτικὸν ζήτημα τῆς ἐθνικῆς προαγωγῆς θεωρηθὲν, παρ' ἡμῶν δυστυχῶς μέχρι σήμερον οὐδεμίαν ἢ μικρὰν πρακτικὴν ἠχὴν εὔρει· καὶ ἐν Συλλόγοις ἐν τούτοις καὶ ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐν ἐφημερίσι ὑπεκινήθη τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα. Ἡ Ἑλληνικὴ δημοσιογραφία ὀφείλει νὰ πρωταγωνιστήσῃ κατ' αὐτό· παρ' ἄπασιν τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς καὶ πεπολιτισμένοις ἔθνεσι παρατηροῦμεν τὴν δύναμιν τοῦ Τύπου τὰς μεγαλειτέρας τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων ἐργασαμένην. Ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς διακρίνεται ἐκ τῆς ἐντόνου προσπάθειας, ἣτις καταβάλλεται πρὸς ἠθικοποίησιν καὶ εὐημερίαν τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ ἴδρυσις τῶν Ταμιευτηρίων εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἐννοίαν ἀνήκει.

Τίς τῇ ἀληθείᾳ δὲν θαυμάζει, βλέπων οἰκονομηθέντα μέχρι σήμερον ἐν τοῖς διαφόροις Ταμιευτηρίοις τῆς Εὐρώπης 9,384,784,519 φράγκα ἀπέναντι πληθυσμοῦ 249,221,761

κατοίκων τῆς Εὐρώπης, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 16 ἑκατομμύρια μόνον εἶναι καταθέται; Τίς δὲν ζηλεύει τὴν Ἀγγλίαν οἰκονομήσασαν ἐν τοῖς Ταμιευτηρίοις τῆς μέχρι τέλους τοῦ 1878, οὗ ἔχομεν τὴν στατιστικὴν, 1,867,260,325 φρ., τὴν Γαλλίαν 1,016,166,402 φρ., τὴν Ἰταλίαν 913,914,291 φρ., καὶ κατ' ἔτος οἰκονομούσας 50 περίπου ἑκατομ. φράγκα, τὴν Δανιμαρκίαν ἐπὶ τέλους ἔχουσας ἐν τοῖς Ταμιευτηρίοις τῆς 252 περίπου ἑκατομ. φρ. ἀπέναντι πληθυσμοῦ 1,900,000 κατοίκων καὶ οἰκονομοῦσαν κατ' ἔτος 5 — 7 ἑκατομμύρια; "Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ ποσὰ οἰκονομούμενα ἐκ τῆς καταναλώσεως στρέφουσι πρὸς εὐημερίαν καὶ εὐτυχίαν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖον διασώζονται, διότι ἐκτὸς ὅτι ἠθικοποιοῦσι τοὺς ἐργάτας διὰ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς διαφθορᾶς, διὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν παρέχονται καὶ εὐκολίαι εἰς τὰ βιομηχανικὰ ἔργα, διὰ τῆς συστάσεως Τραπεζῶν γεωργικῶν, διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων τὰ Ταμιευτήρια παρέχουσι τὰ ἀναγκαῖα δάνεια πρὸς τοὺς Δήμους καὶ τὰς Ἐπαρχίας, ἐν γένει ὑπηρετοῦντα τὴν οἰκονομικὴν τοῦ τόπου προαγωγὴν.

Τὰ αἷτια τὰ ἐπηρρεάζοντα τὴν οἰκονομίαν τοῦ λαοῦ, τὸν ἀριθμὸν τῶν καταθετῶν καὶ τῶν κατατιθεμένων ἐν τοῖς Ταμιευτηρίοις ποσῶν εἶναι τὰ αὐτὰ ἐν τε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ καὶ παρὰ πᾶσι περίπου τοῖς ἔθνεσι. Τὸ κυριώτερον ὅμως τούτων εἶναι ἡ πρὸς διάδοσιν προσπάθεια, ὡς τοῦτο παρετηρήθη μετὰ βεβαιότητος ἐν Γαλλίᾳ ὅπου ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1878 ὁ ἀριθμὸς τῶν καταθετῶν ἠϋξήσε καταπληκτικῶς ἀπὸ 2,170,060 εἰς 3,173,721, καὶ αἱ καταθέσεις ἀπὸ 573 ἑκατομ. εἰς 1016 ἑκατομ. φράγκων, πρόοδος ἄγνωστος ἀληθῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ παρελθόντος. Ὀφείλεται ὅμως εἰς τὴν γενομένην διάδοσιν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τῶν Σχολιακῶν Ταμιευτηρίων παρὰ τοῦ τύπου, παρὰ τῶν Δημοτικῶν καὶ Ἐπαρχιακῶν Συμβουλίων, παρὰ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, παρὰ τῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ ἐποπτῶν τῆς παιδείας καὶ παρὰ τῶν μαθητῶν

αὐτῶν πρὸς τὰς οἰκογενείας των ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ κ. Passy μαρτυρεῖ, ὑπομιμνήσκων τὸ ἐνεργὸν μέρος τὸ ὁποῖον ὁ κ. de Malacze ἔλαβε πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τῶν Panny Banks. Ὁ συντηρητικὸς λόρδος Derby ἄλλοτε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, ἐν ἔτει 1872 συνιστᾷ ἐταιρίαν ὅπως ἀναπτύξῃ τὸ αἶσθημα τῆς προνοίας (Provident Knowledge Society), ἐν ἣ λαμβάνουσι μέρος δοῦκες, κόμητες, ἀρχιεπίσκοποι, βουλευταὶ, κλπ. Ἡ ἐταιρία αὕτη, ἀσχοληθεῖσα εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν πενταλέπτων Τραπεζῶν ὅπως προτρέψῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ συναθροίσῃ ποσὰ κατώτερα τοῦ σελινίου, τὰ ὁποῖα τὰ ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια δὲν δύνανται νὰ δεχθῶσι, ἐν διαστήματι μηνῶν τινῶν διένειμε 12,000 φυλλάδια πραγματευόμενα περὶ οἰκονομίας ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, ἐν διαστήματι ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους ὠργάνισε πεντήκοντα συλλαλητήρια (meetings), εἰς τὰ ὁποῖα παρευρέθησαν πλέον τῶν 15,000 ἀνθρώπων καὶ ἔδωκεν ἀφορμὰς νὰ διαπραγματευθῶσι τὸ ζήτημα πλέον τῶν 100 ἡμερίδων, συνῆλθεν εἰς συνεδριάσεις ἀπ' εὐθείας μετὰ 500 περίπου ἐκκλησιαστικῶν, οἵτινες ποιμένουσι πολλὰς χιλιάδας ψυχῶν καὶ μετὰ 400 βιομηχάνων, οἵτινες ἔχουσιν εἰς τὴν ἐργασίαν των 80,000 περίπου ἐργάτας, καὶ ἐν γένει ἀνέπτυξεν πᾶσαν δραστηριότητα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς, καὶ οὕτως ἐπέτυχεν. Ἐσχάτως ἐν τῇ πόλει τοῦ Βελγίου Gand ὁ κ. Laurent καθηγητῆς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, θέλων νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Σχολιακῶν Ταμιευτηρίων, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς ἠθικὴν ἐξάσκησιν ὀδηγοῦσαν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἀφοῦ συνήθροισε τινὰς τῶν διευθυντῶν τῶν Σχολείων καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν των ἣν τῷ παρέσχον, δὲν ἀπηξίωσε νὰ περιέρχῃται ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον καὶ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν διδάσκων τὴν οἰκονομίαν. Ἡ ἐπιτυχία ὡς ἐκ τούτου ὑπῆρξε πλήρης· ἔχι μόνον ὅλα τὰ παιδιά τῆς πόλεως ἐκείνης 10,000 περίπου ἐγένοντο καταθέται τῶν Σχολιακῶν Ταμιευτηρίων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 120,000

κατοίκων τούσ όποιους ή Gand έχει, οί 14,000 έγέγοντο πελάται τών Ταμειυτηρίων τῆ έμπνεύσει και τῆ κατηχήσει αὐτῶν τών παιδων.

Έν Ἀγγλίᾳ ὅπως και έν Γαλλίᾳ ή εύφορία ή ή σιτοδεία δηλ. ή εύθυνία ή ή ακρίβεια τοῦ ἄρτου είναι έν έκ τῶν έπαισθητότέρων αἰτίων εις τήν οίκονομίαν τοῦ λαοῦ, ὡς τοῦτο καταφαίνεται έν τοίς διαγράμμασι έν οίς, ένῶ ή τιμή τοῦ σίτου δι' έκαστον quarter είναι 40 περίπου σελίνια κατά τὰ έτη τῆς εύφορίας, ύψοῦται εις 74 σελίνια κατά τήν σιτοδειάν τοῦ 1854 — 56· τὸ αὐτὸ συνέβη και εις τήν Γαλλίαν ὅπου ἀπὸ 30 έκαστοτὰ τοῦ φράγκου τὸ χιλιόγραμμον τήν συνήθη ἀξίαν του ἔφθασεν εις 49,91 κατά τὰ αὐτὰ έτη. Ἐπειδὴ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οί κακὴ έσοδεία τοῦ σίτου συμπίπτει συνήθως μετὰ τῆς κακῆς έσοδείας τῶν ἄλλων ἄγροτικῶν προϊόντων, ή ἔλλειψις δ' αὕτη ὀλιγοστεύει τὰ έκ τῆς γεωργίας εισοδήματα και ἐπιφέρει ἔκτακτον φυγάδευσιν τοῦ κεφαλαίου πρὸς ἀγορὰν ζωοτροφιῶν έκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, τὰ διαθέσιμα κεφάλαια γίνονται σπανιώτερα, κατά συνέπειαν σπανίζει ή έργασία και ὀλιγοστεύει τὸ εισόδημα τοῦ εργάτου, ὅστις συγχρόνως ἔξοδεύει και περισσότερα πρὸς διατροφήν του.

Τὰ διαγράμματα παρέχουσι προσέτι διδασκαλίαν πρακτικὴν τῶν οίκονομικῶν νόμων τῶν ὠφελιμοτέρων, και κατά συνέπειαν έγέγοντο σπουδαῖον μέσον έν τοίς σχολείοις, τοίς εκπαιδευτηρίοις και τοίς λυκείοις πρὸς ἐκμάθησιν τῶν νόμων τούτων. Παρέχουσιν ἐπίσης και φαινόμενον οὐχ ἤττον διδακτικόν, ὅτι οί καταθέται τῶν Ταμειυτηρίων έννοοῦσι πολὺ καλά, ὅτι τὰ Ταμειυτήρια δέν είναι Τράπεζαι διαχειριζόμεναι τὰ κεφάλαια πρὸς κέρδος, ἀλλὰ προσωρινὰ φυλακτήρια, έν οίς συνάζονται τὰ ἀπὸ τήν ἀπορρόφησιν, οὕτως εἰπεῖν, διασωζόμενα ἀποσταλλάγματα, διὰ νὰ σχηματίσουν έν ποσόν, μόλις δὲ τοῦτο κατορθωθῆ, ὁ καταθέτης ἀποσύρει αὐτὸ διὰ νὰ τὸ τοποθετήσῃ εις ἀληθῶς προσοδοφόρον μέρος, διὰ τοῦτο αἱ έν τοίς Ταμειυτηρίοις ποσότητες οὐδέποτε κατά μέσον ὄρον διαμένουσι πέραν τῶν 2 1/2, ἐτῶν.

Οί εργάται έν τοίς Ταμειυτηρίοις ζητοῦσι τήν εύκολίαν τῆς καταθέσεως και τήν ασφάλειαν τοῦ κατατιθεμένου ποσοῦ μᾶλλον, παρά τὸν τόκον. Καί τῶ ὄντι έν τοίς διαγράμμασι καταφαίνεται, ὅτι ή ὑποτίμησις τοῦ τόκου οὐδαμῶς ή πολὺ ὀλίγον ἐπηρρεάζει τήν κίνησιν τῶν καταθέσεων. Ὁ τόκος έν Ἀγγλίᾳ πρὸς τοῦς καταθέτας ήν τὸ κατ' ἀρχὰς 3 0/0, μετὰ τήν ίδρυσιν τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων περιωρίσθη εις 2 1/2 0/0, και ὅμως οὐδέν πρόσκομμα ἐπέφερεν εις τήν ἀνάπτυξιν τῶν νέων τούτων Ταμειυτηρίων. Τὸν καταθέτην προσελκύει ή ασφάλεια τῆς καταθέσεώς του έν τοίς Ταχυδρομικοίς Ταμειυτηρίοις, διότι ἐγγυᾶται τὸ Ἔθνος, και ή εύκολία τῆς εργασίας ήτις κατά πολὺ έγένετο μεγαλητέρα διὰ τῶν ταχυδρομικῶν Γραφείων, ὄντων πολυαριθμοτέρων και ἀνοικτῶν πᾶσας τὰς ἡμέρας και έν πάσῃ ὥρᾳ αὐτῶν.

Ὅ,τι ἐκπλήττει περισσότερο έκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ διαγράμματος τῶν Ταμειυτηρίων τῆς Ἀγγλίας, είναι ή ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐξασκηθεῖσα ἐπιρροή διὰ τῆς πολλαπλασιασσεως τῶν ταμειυτικῶν γραφείων και διὰ τῆς ίδρύσεως κατά τὸ 1861 τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων. Δεκαπλασιασθέντα ταῦτα (διότι ἀπὸ 640 κατά τὸ 1860 έγέγοντο 6,285 κατά τὸ 1878) παρέσχον πρὸς τοῦς Ἀγγλους εργάτας δεκαπλασίαν ἀφορμὴν νὰ διασώσωσι τὰ σελίνιά των ἀπὸ ματαίας ή κακῆς δαπάνης, και νὰ σωθῶσι και αὐτοί οί ἴδιοι έκ τῆς ἀκολασίας και τῆς διαφθορᾶς. Κατά τὸ 1860, μετὰ τεσσαράκοντα τριῶν ἐτῶν νομικὴν ὑπαρξιν, τὰ Ταμειυτήρια τῆς Ἀγγλίας 640 τὸν ἀριθμὸν μόλις εἶχον 1,585,778 καταθέτας, ἀλλὰ κατά τὸ 1878 ήτοι 17 έτη μετὰ τήν σύστασιν τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων, και χάρις ἰδίως εις τὸν νέον τοῦτον ὁδηγὸν τῆς κοινωνικῆς τῶν εργατῶν ζωῆς, ἀριθμοῦνται έν Ἀγγλίᾳ 3,408,481 καταθέται, ἐξ ὧν 1,892,756 έν τοίς Ταχυδρομικοίς Ταμειυτηρίοις. Ὅποια ἄλλη εύγλωττοτέρα ὑπεράσπισις πρὸς χρῆσιν τῶν Ταχυδρομικῶν γραφείων διὰ τὰ Ταμειυτήρια μετὰ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα!

Ἡ ἐπιτυχία δὲ τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων είναι τό-

σον καταφανής, ὥστε εκπλήττεται τις σήμερον πῶς δὲν ἐφηρ-
μόσθη ἡ χρῆσις αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ 1861· καὶ κατόπιν δὲ
μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπιτυχίαν, πῶς δὲν παρεδέχθησαν
αὐτὴν ἀμέσως πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη ἀλλὰ μόνον τὸ
Βέλγιον κατὰ τὸ 1870, ἡ Ἰταλία μετὰ καλλιτέρων ἀποτελε-
σμάτων κατὰ τὸ 1875, ἡ Ὁλλανδία κατὰ τὸ 1880 καὶ ἐ-
σχάτως κατὰ τὴν 9 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἡ Γαλλία.

Τὰ πλεονεκτήματα τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμιευτηρίων εἶναι
λίαν εὐνόητα· τὰ Ταχυδρομικὰ γραφεῖα εἶναι διεσπαρμένα
ἀναλόγως καὶ κατὰ μέγαν ἀριθμὸν ἐν ὅλῳ τῷ Κράτει καὶ εἰς
τὰ σπουδαιότερα κέντρα αὐτοῦ, ὄντα δ' ὠργανισμένα πρὸς τὴν
ὕπηρεσίαν των, δι' ἐλαχίστης προσθήκης ἐξόδων δύνανται νὰ
χρησιμεύσωσι καὶ ὡς Πρακτορεῖα ἐνὸς Γενικοῦ Ταμιευτηρίου·
εἶναι οἰκεῖα τῷ δημοσίῳ καὶ ἀξιόπιστα διὰ τὸ ἀπόρρητον τῶν
ἐργασιῶν των, τὸ ἀπόρρητον ὅπερ εἶναι οὐσιώδης ὅρος καὶ τοῦ
ἐνὸς Ταμιευτηρίου· ἐπὶ τέλους εἶναι ἀνοικτὰ κατὰ πᾶσαν ἡμέ-
ραν καὶ ἐν πάσῃ αὐτῆς ὥρᾳ.

Ἐκ τῶν διαγραμμάτων ἐπίσης καταφαίνεται ὅτι τὰ Τα-
χυδρομικὰ Ταμιευτήρια ἐχρησίμευσαν ὡς καθαριστήρια, τρό-
πον τινα, τῶν παλαιῶν Ταμιευτηρίων, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ π. χ.
τὰ μὲν πλεῖστα τῶν κακῶς ὠργανισμένων μετέφερον τὰ κε-
φάλαιά των ἐν τοῖς Ταχυδρομικοῖς Ταμιευτηρίοις καὶ διελύ-
θησαν, τὰ δ' ἐναπομείναντα ὠργανισθέντα καλλίτερον ἐπὶ τῇ
βάσει τῶν προόδων ἠῦξησαν τὴν πελατεῖαν καὶ τὰ κεφάλαιά
των, ὡς χρησιμεύοντα διὰ τὰς εὐπορωτέρας τάξεις· καὶ ἐνῶ ὁ
μέσος ὅρος ἐκάστου βιβλιαρίου τούτων πρὸ τοῦ 1861 ἦτο
φράγκα 645, ἤδη εἶναι φράγκα 730· ὁ μέσος δὲ ὅρος ἐνὸς βι-
βλιαρίου παρὰ τοῖς Ταχυδρομικοῖς Ταμιευτηρίοις εἶναι φράγκα
402, διότι ταῦτα εἶναι προσιτὰ τῷ μικρῷ κόσμῳ, τῷ ἀπλῷ
ἐργάτῃ καὶ τῷ μικρῷ ἀποταμιευτῇ.

Καὶ ὅμως κατ' οὐδὲν ὑπολείπεται, ὅπως τὰ Ταχυδρομικὰ
Ταμιευτήρια ὄσι δημόσιος ὑπηρεσία, ἐξαρκουμένη πολὺ καλὰ
αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐκ μόνης τῆς διαφορᾶς τοῦ τόπου τῆς ὑπο-
λειπομένης ἐκ τῶν προσόδων τῶν κατατεθέντων κεφαλαίων

(κατὰ μέσον ὅρον 3,25 %) πρὸς τὸν τόκον τὸν πρὸς τοὺς κα-
ταθέτας διδόμενον (2,38 %) Εἶναι δὲ ὑπηρεσία μεγάλης κοι-
νωνικῆς ὠφελείας, ἥτις κατ' οὐδὲν ζημιοῖ τὸ Κράτος καὶ ἥτις
ἐπιφέρει τόσα καλὰ εἰς τὸν λαόν, εἰς τὰς ἐργατικὰς οἰκογε-
νείας, εἰς τὰ ἤθη, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον.

Ἴδου λοιπὸν ὅτι καθαρῶς ἀναγινώσκειται εἰς τὰ διαγράμ-
ματα ταῦτα τοῦ κ. de Malace κατηρητισμένα μετ' ἀκρι-
βείας καὶ ἀuthenticότητος, ἀναγνωρισθείσης ὅχι μόνον ἐν Γαλ-
λίᾳ ἀλλ' ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ, περιλαμβά-
νοντα τὴν μαθηματικὴν, οὕτως εἰπεῖν, γλῶσσαν τῶν ἐμι-
λούντων γεγονότων, συγκεφαλαιοῦντα εἰς πίνακα πεντήκοντα
τετραγωνικῶν ἑκατοστομέτρων, ὑπὸ σχῆμα λίαν ἐπιδεξίως
διατεταγμένον καὶ περιληπτικόν, χιλιάδας καὶ ἑκατοντάδας
ἀριθμῶν ὀγκωδεδστάτων ἐπισήμων τόμων, blue-books τοῦ
Κοινοβουλίου τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐκθέσεις Γαλλικὰς. Εἶναι
λοιπὸν ἔργον παρέχον μέγα φῶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τὰ
ὅποια τὰ διάφορα Κοινοβούλια θέλουσι νὰ μελετήσωσι προ-
κειμένου περὶ Ταμιευτηρίων. Τὰ διαγράμματα ταῦτα τοπο-
θετημένα εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Βουλευτηρίου τῆς Γαλ-
λίας καὶ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν συνδιασκέψεων ἢ ἐν ταῖς Βι-
βλιοθήκαις τῶν πλείστων Βουλευτηρίων τῆς Εὐρώπης, εἶναι
σημεῖα νῦν συναντήσεως τῶν μελετώντων τὴν κοινωνικὴν
πύοδον καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἀπὸ δεδοκιμασμένων, ἐν μεγάλῳ,
τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἐφαρμογῶν.

K. X. BAMBAS.

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1881.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου δημοσιευομένων μη-
νιαίων πινάκων συγκεφαλαιώσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς λη-
ψοδοσίας τοῦ Κράτους, προκύπτει ἡ ἐπομένη κατάστασις διὰ

τὴν πρώτην ἑξαμηνίαν τοῦ 1881. Οὐδὲν ὀλιγώτερον πρόκειται περὶ 100 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμυρίων δραχμῶν (ἀκριβῶς 101, 564, 087), διὰ τῶν ὁποίων κλείονται αἱ λογαριασμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, διὰ μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους. Ἄς ἀναλύσωμεν τὰ μυθῶδες διὰ τὴν πρό ἡμῶν γενεὰν ποσὸν τοῦτο εἰς τὰς κυριωτέρας διακρίσεις αὐτοῦ.

Α'. Εἰσπράξεις. — Αἱ εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου θησαυροῦ διαιροῦνται ὡς ἑξῆς: α) Ὑπόλοιπον τῆς 31 Δεκεμβρίου 1880 συνιστάμενον ἐκ δραχ. 17,145,784. β) Εἰσπράξεις ἐσόδων τῆς χρήσεως 1880, ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου 1881 δραχ. 3,572,242, αἵτινες ὑπολογιζόμεναι εἰς 999,623 δρ. κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 1,823,875 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 2,363,409 κατὰ Μάρτιον, εἰς 2,848,955 κατὰ Ἀπρίλιον, εἰς 3,240,751 κατὰ Μάϊον, εἰς 3,572,242 κατὰ Ἰούνιον. γ) Εἰσπράξεις ἐσόδων τῆς χρήσεως 1881, ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 30 Ἰουνίου 1881, δραχ. 15,021,592, αἵτινες ὑπολογιζόμεναι εἰς 2,066,225 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 4,362,109 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 6,950,065 κατὰ Μάρτιον, εἰς 9,088,394 κατὰ Ἀπρίλιον, εἰς 12,246,463 κατὰ Μάϊον, εἰς 15,021,592 κατὰ Ἰούνιον. δ) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς συμπεφωνημένης προκαταβολῆς τοῦ δανείου τῶν 120 ἑκατομμυρίων συνιστάμεναι εἰς δραχ. 28,000,000, αἵτινες ἀπὸ 5,670,330 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 13,178,767 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 28,000,000 κατὰ Μάρτιον, ἔμειναν δὲ τσαῦται κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Ἰούνιον. ε) Εἰσπράξεις ἐξ ἐγγραφῶν τοῦ δανείου τῶν 120 ἑκατομμυρίων συνιστάμεναι εἰς δραχ. 9,355,140, ἐκ τῶν ὁποίων 6,016,286 εἶχον πραγματοποιηθῆ κατὰ Μάϊον καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ Ἰούνιον. ς) Εἰσπράξεις ἐκ τοῦ ἀπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δανείου ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ τῶν γραμματίων τῆς, συνιστάμεναι εἰς δραχ. 22,712,999, αἵτινες ἀπὸ 4,227,112 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 6,017,112 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 14,950,326 κατὰ Ἀπρίλιον, εἰς 20,250,326 κατὰ Μάϊον, εἰς 22,712,999 κατὰ Ἰούνιον. ζ) Εἰσπράξεις

ἐκ τοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων συνιστάμεναι εἰς δραχ. 3,255,644 κατὰ Μάρτιον, χωρὶς νὰ αὐξήσωσι κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Ἰούνιον. η) Εἰσπράξεις ἐκ τῶν εἰς ἔντοκα γραμματία τοῦ δημοσίου δανείων, συνιστάμεναι εἰς δραχ. 234,228, ἐξ ὧν 186,029 εἶχον ἐκδοθῆ μέχρι 31 Μαΐου καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ Ἰούνιον ἐν γένει ἢ κατὰστασις τῶν ἐντόκων γραμματίων τοῦ δημοσίου εἶχε κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1881 ὡς ἑξῆς: μετεφέρθη ἐκ τῆς διαχειρίσεως τοῦ 1880 τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ ἐντόκων γραμματίων ἀνερχόμενον εἰς δραχ. 1,853,415 καὶ ἐξεδόθησαν ἕτερα ἔντοκα γραμματία μέχρι 31 Μαΐου δραχ. 186,029, τὸ ὅλον οὕτω δραχ. 2,039,445, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξωφλήθησαν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 31 Μαΐου 1881 δραχ. 1,144,162 καὶ ἔμεινον εἰς κυκλοφορίαν γραμματία δραχ. 895,282. θ) Εἰσπράξεις ἐκ διαφόρων λογαριασμῶν πλεόν τῶν πληρωμῶν δραχ. 430,657, αἵτινες ἀπὸ 384,016 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 419,522 κατὰ Μάϊον καὶ 430,657 κατὰ Ἰούνιον. ι) Εἰσπράξεις κατὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ 1880 δραχ. 1,835,899. κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ὑπελογίζοντο αἱ ἐντὸς τοῦ 1880 γεννόμεναι καταθέσεις διὰ χρεωλύσια καὶ τόκους δανείων δόσεων ληγουσῶν ἐντὸς τοῦ 1881 εἰς δραχ. 3,359,257, κατὰ τὸν Μάϊον εἰς 1,505,841 καὶ κατὰ τὸν Ἰούνιον εἰς 1,835,899. — Τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων τοῦ Κράτους δρ. 101,564,087.

Β'. — Αἱ πληρωμαὶ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ διαιροῦνται ὡς ἑξῆς: α) Πληρωμαὶ ἐξόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1880 ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου δραχ. 24,851,969, αἵτινες ὑπολογιζόμεναι εἰς 8,576,315 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 13,418,852 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 18,304,940 κατὰ Μάρτιον, εἰς 21,977,749 κατὰ Ἀπρίλιον, εἰς 24,298,395 κατὰ Μάϊον, εἰς 24,851,969 κατὰ Ἰούνιον. β) Πληρωμαὶ ἐξόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1881 ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου δραχ. 31,996,374, αἵτινες ὑπολογιζόμεναι εἰς 2,923,703 κατὰ Ἰανουάριον, ἀνέβησαν εἰς 5,574,474 κατὰ Φεβρουάριον, εἰς 8,458,523 κατὰ Μάρτιον, εἰς 14,257,790

κατά Ἀπρίλιον, εἰς 21,549,937 κατά Μάϊον, εἰς 31,996,374 κατά Ἰούνιον. γ') Τακτοποιητέαι πληρωμαί, ἤτοι καταθέσεις διὰ χρεωλύσια καὶ τόκους δανείων μὴ καταλογισθεῖσαι εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους καὶ πληρωμαί πιστωτικῶν γραμματίων καὶ ὁμολογιῶν τῆς Τραπεζῆς τοῦ Κυβερνήτου, δραχ. 4,366,867, ἀναβιβασόμεναι εἰς 852,531 κατά Ἰανουάριον, εἰς 1,244,482 κατά Φεβρουάριον, εἰς 1,700,436 κατά Μάρτιον, εἰς 4,436,267 κατά Ἀπρίλιον, εἰς 5,598,327 κατά Μάϊον. δ') Προκαταβολαί εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν δρ. 1,516,317, ἐξ ὧν 1,316,317 κατά Μάρτιον καὶ αἱ ὑπόλοιποι κατά Μάϊον. ε') Προκαταβολαί εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν δρ. 300,000 κατά μῆνα Ἀπρίλιον. ς') Καταβληθέντα εἰς προμήθειαν ὑλικοῦ πολέμου διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν δραχ. 2,800,000 κατά Ἰανουάριον. ζ') Πληρωμαί προσωρινῶν δανείων δραχ. 872,490, ἐξ ὧν 870,819 κατά Ἀπρίλιον, 370 κατά Μάϊον καὶ 1,301 κατά Ἰούνιον. η') Ὑπόλογοι διαχειρισταί χρεῶσται ἐκ ληψοδοσίας δραχ. 669,839 κατά Ἰούνιον 1881· τὸ ποσὸν τοῦτο ἀνέβαινεν εἰς 673,630 κατά Μάϊον. θ') Ἀνταποκριταί εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δραχ. 10,836,156 κατά Ἰούνιον· τὸ ποσὸν τοῦτο ἀνέβαινεν εἰς 11,489,928 κατά Μάϊον. ι) Ὑπόλοιπα κατά τὴν 30 Ἰουνίου ἐν μὲν τοῖς ἐπαρχιακοῖς ταμείοις δραχ. 22,228,329 ἀναλυόμενα ὡς ἑξῆς: εἰς μετρητὰ δραχ. 1,687,197, εἰς ἐκκρεμεῖς πληρωμᾶς ἐξόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1880 δραχ. 3,626,449, εἰς ὁμοίαις τῆς χρήσεως τοῦ 1881 δρ. 12,450,450, εἰς ἐκκρεμεῖς πληρωμᾶς διαφόρων λογαριασμῶν δραχ. 4,464,232· ἐν δὲ τοῖς εἰδικοῖς ταμείοις δραχ. 637,512, χρήματα δὲ καθ' ὁδὸν δραχ. 488,230, τὸ ὅλον δραχ. 23,354,073. Ἡ κατάστασις τοῦ κεφαλαίου τούτου κατά Ἰανουάριον ἦτο 15,340,442, κατά Φεβρουάριον 19,354,678, κατά Μάρτιον 19,722,593, κατά Ἀπρίλιον 23,906,438 καὶ κατά Μάϊον 23,878,077.—Τὸ ὅλον τῶν πληρωμῶν τοῦ Κράτους δραχ. 101,564,087.

ἈΠΟΞΗΡΑΝΣΙΣ ΛΙΜΝῶΝ ΣΤΥΜΦΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΦΕΝΕΟΥ.

Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου ΣΚΘ' τῆς 26 Ἀπριλίου 1867 ἐκδοθὲν ἀπὸ 14 Ἰανουαρίου 1881 Β. διάταγμα, δι' οὗ παρεχωρήθη εἰς Ἰθαγενῆ ἐταιρίαν τὸ δικαίωμα τῆς ἀποξηράνσεως τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κορινθίας λιμνῶν Στυμφαλίας καὶ Φενεοῦ, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου 1881 συμβάσεως τῆς ἐταιρίας μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπεχρέωσε τὴν ἐταιρίαν νὰ καταθέσῃ παρὰ τῷ Κεντρικῷ Ταμείῳ ἐντὸς 30 ἡμερῶν δραχ. 45,000 τοῖς μετρητοῖς ἢ εἰς ὁμολογίας τῶν ἀπὸ τοῦ 1862 ἐθνικῶν δανείων, ἐπὶ αὐτοδικαίως ἀκυρώσει ἄλλως τῆς συμβάσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὥρισε τὸ δικαίωμα ὅπερ δικαιούται νὰ λάβῃ ἡ ἐταιρία κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ ΣΚΘ' νόμου ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτας ἢ κατόχους τῶν ἀρδευθησομένων γαιῶν, κατ' ἀνώτατον ὅρον, εἰς 3 δραχ. κατὰ στρέμμα. Ἴδου πῶς ἔχουσι τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν προκειμένην παραχώρησιν ἐν τῇ συμβάσει:

Ἡ ἐταιρία ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀποξηράνσεως τῶν λιμνῶν Στυμφαλίας καὶ Φενεοῦ, κατὰ τὸ συνήθως κατακλυζόμενον ἔδαφος αὐτῶν, τὸ κείμενον ἐντὸς τῆς περιμέτρου τῶν συνήθων δι' ἐκάστην τῶν λιμνῶν τούτων πλημμυρῶν, ὡς ἡ περίμετρος αὕτη προσδιωρίσθη καὶ ἐμφαίνεται εἰς τὰ διαγράμματα, τὰ συνταχθέντα ἐπιτοπίως παρὰ τῆς δυνάμει τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ΣΚΘ' νόμου συστάσεως ἐπταμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐμπειροτεχνῶν, καὶ ἅτινα προσήρτηθησαν εἰς τὴν σύμβασιν. Κατὰ τὰ διαγράμματα ταῦτα, διὰ μὲν τὴν λίμνην Φενεοῦ, ἡ περίμετρος τῆς συνήθους πλημμύρας ὀρίζεται εἰς στρέμματα 26,776, τῆς δὲ ἐκτάκτου εἰς στρέμματα 461, διὰ δὲ τὴν λίμνην Στυμφαλίας, ἡ περίμετρος τῆς συνήθους πλημμύρας ὀρίζεται εἰς στρέμματα 6,405 καὶ 542/1000, τῆς δὲ ἐκτάκτου εἰς στρέμματα 1,440 καὶ 490/1000.

Εἰς τὴν ἀναλαβοῦσαν τὴν ἀποξήρανσιν ἀμφοτέρων τῶν λιμνῶν ἑταιρίαν παρεχωρήθη α') τὸ ἥμισυ τῶν ἀποξηρανθησομένων γαιῶν ἐκάστης τῶν, περὶ ὧν πρόκειται, λιμνῶν εἰς πλήρη αὐτῶν ἰδιοκτησίαν, ὅπερ θέλει ἀποτελέσει δι' ἐκάστην τῶν λιμνῶν ἓνα μόνον κληρὸν, προσδιορισθόσιμον μετὰ τὴν ἐκροὴν τῶν ὑδάτων ἀμφοτέρων τῶν λιμνῶν διὰ λαχνοῦ, ὅτε θέλει γίνῃ καὶ ἡ ὁροθέτησις τῆς ἰδιοκτησίας ταύτης, δαπάναις τῆς ἀναλαμβάνουσης τὴν ἀποξήρανσιν ἑταιρίας· β') ἡ ἐπικαρπία τοῦ ἀποξηρανθησομένου ὑπολοίπου ἐδάφους ἐπὶ ἐννευήκοντα ἐννέα συνεχῆ ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως (17 Ἰανουαρίου 1881) ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τοῦ προμνησθέντος Β. Διατάγματος· γ') ἀπαλλαγὴ παντὸς ἐγγείου φόρου ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ἔργων τῆς ἀποξήρανσεως καὶ διὰ τὸ ἔλθον τῶν ἀποξηρανθησομένων γαιῶν· δ') ἀτέλεια ἐπὶ τῶν τυχόν ἀνεγερθησομένων οἰκοδομῶν ἐπὶ πενταετίαν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ εἰσαγομένου ὑλικοῦ τοῦ ἀναγκαίου· ε) εἰς τὴν ἀποξήρανσιν, τὴν καλλιέργειαν καὶ τὰς οἰκοδομὰς ἐπὶ μίαν ὀκταετίαν, ἀρχομένην ἐπίσης ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προμνησθέντος Β. Διατάγματος· ε') τὸ δικαίωμα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑδάτων, τῶν κατακλυζόντων τὰς ἀποξηρανθησομένας λίμνας, πρὸς σύστασιν βιομηχανικῶν καταστημάτων καὶ ἄρδουσιν γαιῶν καὶ τοῦ λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου ἢ κατόχου τῶν ἀρδευθησομένων γαιῶν δικαίωμα χρηματικῆς ἀμοιβῆς κατὰ στρέμμα, προσδιορισθὲν, ὡς προεξετέθη ἤδη, διὰ τοῦ Β. Διατάγματος, διατηρουμένων πάντοτε τῶν τυχόν κεκτημένων δικαιωμάτων· ς') ἡ ἀδεία τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων τῶν ἀποξηρανθησομένων γαιῶν διὰ τοῦ Ἀδριανείου ὑδραγωγείου, καθ' ὅσον ἡ ἐνάσκησις τῆς ἀδείας ταύτης δὲν παραβλάπτει δικαιώματα τρίτων· ζ') τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσωσιν ἀπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τῶν μεταξὺ τῶν δύο περιμέτρων κειμένων γαιῶν τὸ ἐν τρίτον τῆς μείζονος ἀξίας, τῆς εἰς αὐτὰς ἀποδιδομένης ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀποξήρανσεως, χωρὶς νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην αἱ ἤδη εἰς τὸ Δημόσιον ἀνήκουσαι γαῖαι.

Ὡς βᾶσις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀποξήρανσεως θέλουσι χρησιμεύσει τὰ διαγράμματα τῆς ἐπταμελοῦς ἐπιτροπῆς τῶν ἐμπειροτεχνῶν, ὡς καὶ ἡ ἐκθεσις αὐτῆς.

Τὰ τῆς ἀποξήρανσεως ἔργα δέον νὰ ᾧσιν ἀποπερατωμένα διὰ μὲν τὴν λίμνην Στυμφαλίας ἐντὸς τετραετίας, διὰ δὲ τὴν λίμνην Φενεοῦ ἐντὸς ὀκταετίας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Β. Διατάγματος τῆς παραχωρήσεως (17 Ἰανουαρίου 1881). Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἡ ἀναλαμβάνουσα τὴν ἀποξήρανσιν ἑταιρία πληρόνει εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον διὰ μὲν τὴν λίμνην Στυμφαλίας πρόστιμον ἐκ δραχμῶν 15 χιλ. διὰ δὲ τὴν λίμνην Φενεοῦ ἐκ δραχμῶν 30 χιλ. καὶ κηρύσσονται ἔκπτωτοι, καθ' ἃ ὀρίζει τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ΣΚΘ νόμου, παντὸς δικαιώματος δι' ἐκείνην τῶν λιμνῶν, διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς ὁποίας ἤθελον κατασταθῆ ὑπερήμεροι.

Ἄφοῦ ἡ λαμβάνουσα τὴν παραχώρησιν ἑταιρία ἢ οἱ δικαιοῦχοι αὐτῆς συλλέξωσι τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως τῶν γαιῶν, αἱ γαῖαι αὐταὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δημοσίου μεθ' ὅλων τῶν ἀπ' αὐτῶν ἔργων καὶ οἰκοδομῶν ἐν καλῇ καταστάσει, χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὔτοι οὐδὲν δικαίωμα ἀποζημιώσεως.

Αἱ ἐπὶ τῶν παραχωρουμένων ἐν γένει ἐκτάσεων πρὸς ἀποξήρανσιν ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιότητες, καθὼς καὶ πᾶν ἀντικείμενον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀνήκουσιν εἰς τὸ Κράτος.

Κατ' ἐπέκτασιν τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἐπιβάλλει ὁ ΣΚΘ νόμος περὶ ἀποξήρανσεως λιμνῶν, ἡ ἀναλαμβάνουσα τὴν ἀποξήρανσιν ἑταιρία ἀναδέχεται τὴν ὑποχρέωσιν α) νὰ συστήσῃ εἰς μίαν τῶν ἀποξηρανθησομένων λιμνῶν κατ' ἐκλογὴν αὐτῶν πρακτικὸν ἀγροκήπιον πρὸς εἰσαγωγὴν τελειότερου συστήματος καλλιέργειας τελειότερων ἐργαλείων καὶ πρὸς ἐγκληματισμὸν νέων προϊόντων, τὸ ὁποῖον θέλει διέπει εἰδικῶς κανονισμὸς καταρτισθόσιμος κοινῇ συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς ἑταιρίας· β) νὰ κατασκευάσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ ἐντὸς τῆς ὀριζομένης διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης Φενεοῦ προθεσμίας ἀμαξί-

τὴν ὁδόν, συνδέουσιν τοὺς δήμους Φενεοῦ καὶ Στυμφαλίας μετὰ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἐπαρχίας Κορινθίας διὰ τοῦ δήμου Σικυῶνος, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ διατεθῆ ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου τὸ ἐν τέταρτον τῆς δαπάνης ἐκ τοῦ ταμείου τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοποιίας. Ἡ διαχάραξις τῆς ὁδοῦ γενήσεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου μηχανικοῦ τῆ συνεννοήσει μετὰ τῆς ἐταιρίας. Αἱ ἀποζημιώσεις τῶν ὑπὸ τῆς ὁδοῦ καταληφθησομένων γαιῶν γίνονται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ ὁδοποιίας νόμων. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν ἀποξήρανσιν θέλουσι πληρῶναι τὰ κατὰ τὸν νόμον προσδιοριζόμενα δίοδα.

ΔΑΣΙΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατ' ἣν ἡ ἐπιφάνεια τῆς Εὐρώπης ἀπετέλει συνεχῆ καὶ πυκνὸν δάσος μέχρι σήμερον συνέβησαν τοσαῦται μεταβολαὶ εἰς τὴν δασικὴν τῆς ἡπείρου ταύτης οἰκονομίαν, ὅσας δύναται νὰ ἐξηγήσῃ ἡ ἔκτασις τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως μετὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν ὄρων τῆς ἀδιακόπου σμικρύνσεως τῶν δασικῶν περιφερειῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν ξύλευσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν καταστροφῶν.

Ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς κλιματικούς λόγους τῆς δασικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν πρὸς τὸν περαιτέρω βίον τῆς ἀνθρωπότητος σχέσιν τῶν διαφόρων κατ' αὐτοὺς συνδυασμῶν, περιορισθῶμεν δὲ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν χρηματικῶν ποσῶν τὸ ὅποια δαπανῶσι κατ' ἔτος τὰ ὑπὸ ἑλλειπεῖς δασικούς ὄρους διατελοῦντα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς ἀναβιβάζονται τὰ ποσὰ ταῦτα εἰς ἕν περίπου δισεκατομμύριον δραχμῶν. Μόνη ἡ Ἀγγλία δαπανᾷ εἰς εἰσαγωγὴν ξυλείας 500 ἑκατομμύρια, μετὰ προηγούμενον δὲ συμφηφισμὸν τῶν εἰσαγομένων πρὸς τὰ ἐξαγόμενα, ἡ Γαλλία 200 ἑκατομμύρια, ἡ Ὀλλανδία 55 ἑκατομμύρια,

τὸ Βέλγιον 45 ἑκατομμύρια, ἡ Ἰσπανία 15 ἑκατομμύρια, ἡ Ἰταλία 40 ἑκατομμύρια, ἡ Ἑλλάς 5 ἑκατομμύρια, κλπ. Ἡ Γερμανία εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἰθαγενῶν δασικῶν προμηθειῶν τῆς εἰσάγει ἔξωθεν 2,187,000 τόνους ξυλείας. Καὶ τοιαῦται μὲν εἶναι αἱ ἀπογραφικαὶ πληροφορίαι τῆς κινήσεως τοῦ διεθνοῦς τῆς ξυλείας ἐμπορίου. Ὑπολείπονται δὲ νὰ εἰδῶμεν τὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν διανομὴν τῶν σημαντικωτέρων δασικῶν περιφερειῶν.

Εἰς ἕν δισεκατομμύριον ὑπολογίζεται ἡ ἐνιαυσία παραγωγὴ τῆς ξυλείας ἐν ταῖς δασικαῖς περιφερείαις τῆς Ρωσσίας. Ἐν τούτοις τὰ δάση τῶν μεσημβρινῶν καὶ τῶν παραλίων διαμερισμάτων τῆς χώρας ταύτης ἤρχισαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπαισθητῶς νὰ καταπονῶνται, εἰσῆλθον δὲ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξαντλήσεως. Ἐκ τοῦ κολασσαίου αὐτοῦ ποσοῦ τῆς ἐν Ῥωσίᾳ δασικῆς παραγωγῆς ἐξήχθη κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ξυλεία ἀξίας 135 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, εἰς τὰ ὅποια προσθετέον καὶ 60 ἑκατομμύρια τῆς ἀπὸ Φινλανδίας ἐξαγωγῆς. Εἰς 900 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἀναβιβάζεται ἡ ἐνιαυσία παραγωγὴ ξυλείας ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, συλλήβδην διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν καὶ διὰ τὴν ἐξαγωγὴν. Ἐν τούτοις ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος αἱ μεσημβρινώτεραι δασικαὶ τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου περιφέρειαι σμικρύνονται, ἀναγκάζεται δὲ ἡ ξύλευσις νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ βορειότερα αὐτῆς ἄκρα. Τὸ πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν πλεόνασμα τῆς ἐξαγωγῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀνέρχεται εἰς 110 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, ὀφειλόμενον κυρίως εἰς τὰ δάση τῆς Βοημίας, Γαλικίας, Τρανσυλβανίας καὶ Βοσνίας.

Ἰδιαιτέραν ἡδύνατο νὰ ἔχη σημασίαν ἡ ἐξακρίβωσις τῶν δασικῶν ἐν ἐκάστη χώρᾳ περιφερειῶν ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς γονιμότητός των. Ἡ ἀναλογία τῶν δασικῶν ἐκτάσεων πρὸς τὰς λοιπὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις, κατὰ καὶ πορίσματα τῆς διεθνοῦς καταστατικῆς, ἔχει ὡς ἐξῆς ἐν ταῖς ἐπομέναις χώραις, γινομένου τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τοῖς $\frac{0}{9}$.

Ἰρλανδία	2	Ουγγαρία	30
Ἀγγλίας καὶ Σκωτία . . .	6	Βυρτεμβέργη	32
Δανία	6	Βαυαρία	34
Ὀλλανδία	9	Αὐστρία	35
Πορτογαλία	14	Σουηδία	79
Βέλγιον	18	Νορβηγία	85
Γαλλία	18	Φινλανδία	88

Ἡ δασικὴ ἔκτασις τῆς Γερμανίας ὑπολογίζεται εἰς 138 ἡ/ἑκατομμύρια στρεμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων 81 ἑκατομμύρια ἀνήκουσιν εἰς τὴν Πρωσσίαν ὑπολογιζόμενα ἀντιᾶξίας 10 δισεκατομμυρίων μάρκων καὶ δίδοντα εἰσόδημα 200 ἑκατομμύρια μάρκων. Ἐν γένει ἡ Γερμανικὴ δασικὴ οἰκονομία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀρίστη τῆς Εὐρώπης. Μόνη ἡ Πρωσία δαπανᾷ ἐνιαυσίως 2 ἑκατομμύρια μάρκων εἰς ἀναδάσωσιν. Εἶναι ἀξία παρατηρήσεως ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἡ πλουσιωτέρα δασικὴ προμήθεια, ὅσον ἀναβαίνει τις πρὸς τὴν ἄρκτον. Ἡ πυκνότης τοῦ πλοθυσμοῦ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ γενικὸν κανόνα συναντᾶται πρὸς τὴν ἀραιότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν δένδρων. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι δασοφάγος, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν μαθηματικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ δάσος εἶναι ἀνθρωποδημιουργόν. Ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν τὸ φυτικὸν βασίλειον τῆς φύσεως διαπέμπει πρὸς τὸ ζωικὸν βασίλειον αὐτῆς, εἰς τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεως ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἀνάγεται εἰς ἓνα τῶν μεγαλειτέρων τῆς δημιουργίας νόμων, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασεν ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὰς μεγάλας περιόδους αὐτῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν Ἑλλάδα, εἰς 6 περίπου ἑκατομμύρια στρεμμάτων ὑπολογίζεται ἡ δασικὴ ἔκτασις αὐτῆς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εἶναι αὕτη κατειλημένη ὑπὸ πυκνῶν καὶ συνεχῶν δασῶν. Τὰ κυριώτερα δένδρα, ἅτινα ἀπαντῶνται ἐντὸς τῶν ἑλληνικῶν δασῶν, εἶναι τὰ ἐπόμενα: Πεύκη κοινὴ μετὰ σπανίων παραλλαγῶν φυομένη ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι ὕψους 3 χιλ. ποδῶν, Ἐλάτη κοινὴ μετὰ παραλλαγῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Κεφαλληνίᾳ φυομένη εἰς ὕψος 3 χιλ. μέχρις 7 χιλ. ποδῶν. Τὰ δύο ταῦτα δένδρα ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν βᾶσιν τῶν δασι-

κῶν τῆς Ἑλλάδος προμηθειῶν, κατόπιν τῶν ὁποίων ἔρχεται ἡ Δρῦς μετὰ διαφόρων εἰδῶν, Κέδρος διαφόρων εἰδῶν, Λεύκη, Ἰτέα διαφόρων εἰδῶν, Πλάτανος, Αἴγειρος, Ὄξιά, Γαῦρος, Γρανίτσα, Κερωνία, Μέλια, Ρένια, Σχῖνος, Ράμνος, Τέρμιθος, Κόμαρος, Σφένδαμνος καὶ ἄλλα ἄγρια ὑποφοροφά δένδρα ὡς Καστανέα, Φουντουκιᾶ, Ἐλαία, Ἀπιδιά, Κερασιά, Καρυδιά, κλπ. καθὼς καὶ μικροτέρου διαφέροντος ὡς πρὸς τὸ μέγεθος δένδρα.

ΠΥΡΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ.

Εἰς 42 ὑπελογίζοντο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος αἱ ἐν Γαλλίᾳ λειτουργοῦσαι ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι κατὰ τοῦ πυρὸς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ «Μηνύτωρ τῶν Ἀσφαλειῶν» περιγράφει τὴν κατάστασιν 24 μόνον, ἐφ' ὅσον αἱ λοιπαὶ 18 ἢ δὲν τῶ ἀνεκοίνωσαν τοὺς ἰσολογισμοὺς των ἢ ἀσχολοῦνται καὶ περὶ ἄλλους κλάδους ἐκτὸς τῆς τοῦ πυρὸς ἀσφαλείας, μικρὰς ἄλλως οὔσαι τὸ καθ' ἑαυτὰς σημασίας, ἐξ οὗπερ ἡ καθυστέρησις εἰδικωτέρων περὶ αὐτὰς πληροφοριῶν δὲν ἐλαττόνει τὴν γενικὴν τῆς ἐν Γαλλίᾳ πυρασφαλιστικῆς καταστάσεως θεωρίαν.

Αἱ κατὰ τὸ 1880 ἐργασίαι τῶν ὑπ' ὄψιν 24 πυρασφαλιστικῶν ἐταιριῶν παρήγαγον εἰσόδημα 104, 369, 818 νέων δραχμῶν, ἐξ ὧν 97, 284, 178 ἀπὸ ἀσφάλιστρα καὶ 7, 085, 639 ἀπὸ τόκους κεφαλαίων τοποθετηθέντων. Ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τούτου ἐδαπανήθησαν 59, 860, 272 ν. δρ. εἰς ἀποζημιώσεις καὶ ἔξοδα δυστυχημάτων, 26, 601, 604 εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐταιριῶν, πρακτορεῖα, παραγγελίας, φόρους καὶ λοιπὰ ἔξοδα, 6, 715, 741 εἰσῆχθησαν εἰς τὰ ἀποθεματικὰ τῶν ἐταιριῶν κεφάλαια καὶ 11, 192, 000 διανεμήθησαν εἰς μερίσματα τοῖς μετόχοις ἀντὶ τῶν 14, 452, 000 τὰ ὁποῖα εἶχον διανεμηθῆ εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ ἔτος 1879.

Τὰ ἀσφαλισθέντα ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ 24 πυρασφαλιστικῶν

εταιριῶν κεφάλαια ἀνῆλθον κατὰ τὸ ἔτος 1880 εἰς 101, 415, 354, 623 ν. δρ. ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν 97, 284, 178 ν. δρ. ἀσφάλιστρα, ἤτοι κατὰ μόνον ὄρον 0,96 τοῖς %, ἐνῶ πρὸ δώδεκα ἐτῶν τῷ 1869 τὰ μὲν ἀσφαλισθέντα κεφάλαια ἀνέβαινον εἰς 68, 399, 756, 000 ν. δρ., τὰ δὲ ἀσφάλιστρα εἰς 63,400,000 ν. δρ. ἤτοι κατὰ μέσον ὄρον 0,93 τοῖς %. Ἐν γένει προξενεῖ ἐντύπωσιν τὸ μέγεθος τῆς κατὰ τῶν δυστυχημάτων τοῦ πυρὸς προνοίας, διότι ἀναδιβάσσεται εἰς ἑκατοντάδα δισεκατομμυρίων. Ἡ κατὰ τὴν προκειμένην δωδεκαετίαν 1869—1880 χρηματικὴ διὰ τὰς ἐταιρίας σημασία τῶν γενομένων πυροδυστυχημάτων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ 454, 781, 670 ν. δρ. ἡμίσεως σχεδὸν δισεκατομμυρίου ν. δρ. ὅπερ διαμοιράζεται ὡς ἐξῆς κατὰ τὰ διάφορα ἔτη εἰς ἑκατομμύρια, παραλειπομένων τῶν χιλιάδων: τῷ 1869 μὲν 33, τῷ 1870 δὲ 37, τῷ 1871 δὲ 28, τῷ 1872 δὲ 28, τῷ 1873 δὲ 31, τῷ 1874 δὲ 34, τῷ 1875 δὲ 33, τῷ 1876 δὲ 37, τῷ 1877 δὲ 39, τῷ 1878 δὲ 42, τῷ 1879 δὲ 47, τῷ 1880 δὲ 59.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὅσον προχωρεῖ ὁ χρόνος τόσον τὰ δυστυχήματα πολλαπλασιάζονται πέραν τῶν εἰς ἀσφαλισθέντα κεφάλαια ἀναλογιῶν. Διότι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς τῷ 1869 τὰ μὲν ἀσφαλισθέντα κεφάλαια ἀνέβαινον εἰς 68 χιλ. ἑκατομμυρίων τὰ δὲ πληρωθέντα διὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ πυρὸς εἰς 33 ἑκατομμύρια, ἀφ' ἐτέρου τῷ 1880 τὰ μὲν ἀσφαλισθέντα κεφάλαια ἀνέβαινον εἰς 101 χιλ. ἑκατομμυρίων τὰ δὲ πληρωθέντα διὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ πυρὸς εἰς 59 ἑκατομμύρια. Κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1869 ἐν ἑκατομμύριον πληρωθέντων ἀντιστοιχεῖ πρὸς 2, 060 χιλ. ἑκατομμυρίων ἀσφαλισθέντων, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1880 ἐν ἑκατομμύριον πληρωθέντων ἀντιστοιχεῖ πρὸς 1,711 χιλ. ἑκατομμυρίων. Ἡ ἀναλογία, εἰς ἣν διατελοῦσι τὰ πληρωθέντα ποσὰ σχετικῶς πρὸς τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῶν ἐταιριῶν ἀσφάλιστρα, εἶναι ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔποψιν ἰκανῶς ἐνδεικτικὴ, διότι ἐνῶ τῷ 1869 τὰ πληρωθέντα εἰς ἀποζημιώσεις ποσὰ ὑπελογίζοντο εἰς 52, 67 τοῖς % τῶν ληφθέντων ἀσφαλίστρων, τῷ 1880 ἀνέβησαν εἰς 61, 53 τοῖς %.

Ἡ ἔποψις τῶν κερδῶν τῶν πυρασφαλιστικῶν ἐταιριῶν παριστά ἰδιαιτέραν σελίδα τῶν χρηματιστικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, καὶ εἶδομεν ὅτι τὰ διανεμηθέντα τοῖς μετόχοις ποσὰ ἀνέρχονται εἰς 11, 192, 000 ν. δρ. τούτοις δὲ προσθετέον καὶ τὰ εἰσαχθέντα ἐν τοῖς ἀποθεματικοῖς κεφαλαίοις 5, 918, 026, τὸ ὅλον 17, 110, 022 ν. δρ. Τίς νὰ τὸ πιστεύσῃ, καὶ ὅμως ἐκ τῶν δημοσιευθέντων λογαριασμῶν εἶναι ἀληθές, ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου μόνον 3, 598, 054 ἀνήκουσιν εἰς τὴν πηγὴν τῆς πυρασφαλείας, τὰ δὲ λοιπὰ 13, 511, 572 ἐπρομηθεύθησαν αἱ ἐταιρίαι ἐξ ἀλλοτρίων τῇ κυρίᾳ πυρασφαλιστικῇ ἐπιχειρήσει τῶν πηγῶν ὡς εἶδομεν ἐκ τοκισμοῦ μὲν τῶν κεφαλαίων τῶν 7, 085, 639, ἐκ διαφόρων δὲ ἄλλων πηγῶν 6, 426, 332 τὸ ὅλον 13, 511, 972 !

ΥΦΑΝΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΕΝ ΒΕΛΓΙΩ.

Οἱ εἰθισμένοι νὰ ἀποδίδωσι εἰς τὴν λέξιν «σχολεῖον» γραμματικὴν ἀπλῶς ἐννοίαν, εὐρίσκουσι κάπως δύστηχον, ὅτι καὶ ἡ ὑφαντικὴ δύναται νὰ τεθῆ ὑπὸ τὴν ἐπαγωγὸν τοῦ σχολείου σημαίαν. Ἐν τῷ βιομηχανικῷ ὅμως αὐτῷ αἰῶνι, καθ' ὃν ζῶμεν, τοιαῦται τῆς τέχνης ἀξιώσεις εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτοι. Ἐπομένως πρόκειται νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπὶ τῆς ἐν Βελγίῳ σχετικῆς ἐφαρμογῆς, διὰ τὸν σκοπὸν τῆς διαβιβάσεως τῆς μελέτης ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὰ παράλια τῆς καθ' ἡμᾶς Μεσογείου. Βαθμηδὸν οἱ καρποὶ δὲν θὰ λείψωσι καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν βιομηχανικῶν τῆς πολιτείας ἀνδρῶν δὲν θὰ καθυστερήσῃ.

Ἐν Βελγίῳ ἀπὸ 20 σχολείων τῆς ὑφαντικῆς κατὰ τὸ ἔτος 1847, ἀνεβιβάσθη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς 95 κατὰ τὸ ἔτος 1850, καὶ εἰς 82 κατὰ τὸ ἔτος 1860, ἡ ἴδρυσις δὲ καὶ συντήρησις αὐτῶν συνδέεται μετὰ ποιαύτης οἰκονομίας, ὥστε ἡ δύνατο νὰ συνδυασθῆ πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους δημοσίους προϋ-

πολογισμούς. Ἐν πρώτοις αἱ δαπάναι τῆς συντηρήσεως τῶν σχολείων τούτων διαιροῦνται μεταξύ τῆς ἐπικρατείας, τοῦ νομοῦ καὶ τοῦ δήμου. Ἀναβιβαζομένου κατὰ τὸ ἔτος 1860 τοῦ ὅλου τῆς συντηρήσεως καὶ διὰ τὰ 82 σχολεῖα εἰς 75,409 νέας δραχμάς, ἡ μὲν ἐπικράτεια κατέβαλε 42,266, οἱ δὲ νομοὶ 15,229, οἱ δὲ δήμοι 17,914. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν δαπάνην τῆς ἰδρύσεως τῶν ὑφαντικῶν σχολείων τοῦ Βελγίου, ὑπελογίσθη αὕτη ὑπὸ τοῦ κ. Steinbeis κατὰ μέσον ὄρον εἰς 4,483 νέας δραχμάς καθ' ἕκαστον σχολεῖον, ἤτοι διὰ τὰ ἐργαλεῖα 2,708, διὰ τὸ γήπεδον καὶ τὸ κτίριον 1,707, διὰ λοιπὰ χρειώδη 65. Ἐν γένει διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοιούτων σχολείων ἐδαπανήθησαν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Φιλανδρίᾳ εἰς διάστημα πενταετίας 148,143 ν. δρ. ἤτοι διὰ τὰ ἐργαλεῖα 89,441, διὰ τὸ κτίριον 56,370, διὰ τὰ λοιπὰ ἐφόδια 2,331. Ἄλλ' εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν 148,443 ν. δρ. πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν πενταετίαν χορηγηθέντα δάνεια εἰς τοὺς κινουντας, ὡς θέλομεν κατωτέρω εἶδει, τὰ περιῶν πρόκειται σχολεῖα ἐπιχειρηματίας, ὑπολογιζόμενα εἰς 150,200 ν. δρ., ὥστε τὸ ὅλον τῆς ἐν λόγῳ ἐγκαταστάσεως καὶ δανείου θεμελιώδους, οὕτως εἰπεῖν, δαπάνης ἀνέρχεται διὰ τὴν ἐν λόγῳ πενταετίαν εἰς 298,343 ν. δρ., ἐξ ὧν 274,780 ἐπεβάρυνον τὴν ἐπικράτειαν, 6,078 τοὺς νομοὺς καὶ 9,556 τοὺς δήμους. Πρὸς ἕκαστον οὕτω ἔτος ἀντιστοιχεῖ δαπάνη ἰδρύσεως σχολείων βιομηχανικῶν 59,668 ν. δρ.

Ἦδη δύναται ἕκαστος νὰ ποιήσῃ τοὺς προχειροτέρους ὑπολογισμούς, διότι ἐάν π. χ. ἡ Ἑλλάς ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ τὸ χρηματικὸν ἀπλῶς ζήτημα πρὸς ἴδρυσιν τοιούτων σχολείων, ἤρκει κατὰ πᾶν ἔτος νὰ δαπανᾷ 59,668 δρ. ὅπως φθάσῃ ἐντὸς μιᾶς πενταετίας εἰς σχετικὰ ἀποτελέσματα. Βεβαίως ἴδρυσιν 37 σχολείων ἐν μιᾷ πενταετίᾳ διὰ τῆς ἐνιαυσίας δαπάνης ἔχει τι ἐκπληκτικὸν πρὸς τὴν καθυστεροῦσαν ἐν τῇ βιομηχανικῇ κλίμακί Ἑλλάδι. Ἀλλὰ καὶ πάντων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, καὶ 13 τοιαῦτα βιομηχανικὰ σχολεῖα (ἐν κατὰ πάντα τῆς Ἑλλάδος νομῶν) ἂν διὰ ἐνιαυσίας δαπάνης 50,000 δρ. ν. ἡδυνάμεθα νὰ

καταρτίσωμεν ἐντὸς πενταετίας, ἡ δαπάνη αὕτη οὔτε διατάραξιν εἰς τὸν ἡμέτερον προὑπολογισμόν ἡδύνατο νὰ φέρῃ, οὔτε δυσανάλογος πρὸς τοὺς ὑφ' οὓς διατελεῖ ἡ Ἑλλάς βιομηχανικοὺς ὄρους ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐνιαυσίαν δαπάνην τῆς συντηρήσεως τῶν 13 τοιούτων σχολείων ὑπελογίσθη αὕτη πρὸς ἕκαστον αὐτῶν εἰς 3,700 ν. δρ., ἐπομένως διὰ 47,000 ν. δρ. ἡδύνατο νὰ λειτουργήσῃ ὁ προκείμενος βιομηχανικὸς ὀργανισμὸς, χωρὶς νὰ λησμονηθῇ οὔτε ἡ μεταξύ τῆς ἐπικρατείας, τῶν νομῶν καὶ τῶν δήμων διανομὴ τοῦ ποσοῦ τούτου, οὔτε ἡ ἀγαθοὺς παρασχούσα ἐν Βελγίῳ καρπὸς μέθοδος τῆς μετὰ τὰς πρώτας δαπάνας τῆς ἐγκαταστάσεως κατόπιν λειτουργίας τοῦ βιομηχανικοῦ σχολείου δι' ἐξόδων τοῦ ἀναλαμβάνοντος αὐτὸ ἐπιχειρηματίου.

Κατὰ τοῦτο ἡ λειτουργία τῶν ἐν Βελγίῳ σχολείων τῆς ὑφαντικῆς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἐξ ὧν ἡ μὲν περιλαμβάνει τὰ ὑπὸ τὴν ἀμεσοτέραν ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐξάρτησιν διατελοῦντα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ μὲν κυβέρνησις διορίζει τὸ προσωπικὸν τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας, τοῦτο δὲ ἀγοράζει τὰς ἀπαιτούμενας εἰς κίνησιν τοῦ βιομηχανικοῦ σχολείου ὕλας καὶ πωλεῖ τὰ κατασκευαζόμενα ἐν αὐτῷ εἶδη, δίδουσα λόγον ὅπως πᾶς ἄλλος τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας κλάδος εἰς τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ δευτέρα κατηγορία περιλαμβάνει τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα ἐπὶ τῶν ὁποίων διορίζεται μὲν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διευθυνσις καὶ διδάσκαλος, ἀρνεῖται ὁμως εἰς τοὺς εκπαιδευομένους ἐν αὐτοῖς ἐργάτας ἢ προμήθεια τῶν πρώτων ὑλῶν, ἢ εὑρεσις ἐργασίας καὶ ἢ χρησιμοποίησις τούτων. Ἡ τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὴν ἐνέργειαν ἀναλαμβάνει ἐπιχειρηματίας ἐπὶ ἰδίῳ λογαριασμῷ διὰ τινος χρηματικῆς ἐπιχορηγήσεως τῆς κυβερνήσεως, κανονιζομένων τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἐπιχειρηματίου τόσον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν εκπαιδευομένων ἐργατῶν, ὅσον καὶ περὶ τὴν βαθμηδὸν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὰ κέρδη τῶν σχολείων, ὀριζομένου τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐν γένει βάσεως τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς, μὴ λησμονουμένης δὲ καὶ

τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐν τοῖς τῶν τεχνικῶν ἔργων διαλείμμασιν. Ἐν γένει καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας τῶν ὕφαντικῶν σχολείων κατηγορίας ἡ δαπάνη τῆς ιδρύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως ἀνάγεται, ὡς προεξετέθη, εἰς τοὺς ἀνωτέρους τῆς πολιτείας σκοποὺς, ἀποτελεῖ δὲ ἀναγκαίαν προίκισιν παντὸς τοιοῦτου καθιδρύματος.

Ἴδου οἱ ὅροι ἐφ' ὧν τὸ διάταγμα τῆς 10 Φεβρουαρίου 1861 ἐκάνονισεν ἐν Βελγίῳ τὸν προκείμενον βιομηχανικὸν ὀργανισμόν.

1) Ἡ ἐποπτεία τῶν ἐν λόγῳ σχολείων ἀνήκει εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς δήμους. Ἐν ἐκάστῳ νομῷ παρὰ τῆ διοικήσει αὐτοῦ διορίζεται ἐπιθεωρητῆς τῶν βιομηχανικῶν σχολείων. Ἡ πεῖρα δὲ ἀπέδειξε δραστηριώτατον τὸν μοχλὸν τοῦ τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ ἐξελέγξεως ὅπως ἀνεγείρη τὴν ἐκ τοῦ ἐμπειρισμοῦ φθειρομένην ἢ ἀτονοῦσαν ιδέαν.

2) Ἡ συντήρησις τῶν βιομηχανικῶν σχολείων ἐπιβαρύνει τὴν ἐπικράτειαν, τοὺς νομοὺς καὶ τοὺς δήμους, ὀριζομένης τῆς δημοσίας ἐπιχορηγήσεως πρὸς τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ιδρύονται τῆ ἀποφάσει νομαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν συμβουλίων.

3) Ἐπὶ ἐκάστου βιομηχανικοῦ σχολείου λαμβάνοντος κυβερνητικὴν ἐπιχορήγησιν, τῆ προτάσει τῶν ἐνδιαφερομένων δήμων, διορίζει ὁ νομάρχης διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας τὰ μέλη εἶναι ἄμισθα ἐκτὸς τοῦ ταμίου καὶ γραμματέως αὐτῆς, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ δοθῇ ἀνάλογος ἀποζημίωσις.

4) Δύο ὥρας καθ' ἐκάστην οἱ ἐν τῷ βιομηχανικῷ σχολείῳ ἐργαζόμενοι διδάσκονται τὴν στοιχειώδη παιδείαν ὑπὸ τοῦ ἐπιτοπίου δημοδιδασκάλου ἢ ἄλλου εἰδικῶς διοριζομένου ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς.

5) Ὁ νομάρχης διορίζει καὶ παύει τοὺς διδασκάλους τῆς τέχνης ἐπὶ τῆ προτάσει τῆς τῶν βιομηχανικῶν σχολείων ἐπιτροπῆς. Ἴνα διορισθῇ τις τοιοῦτος, πρέπει νὰ γινώσκῃ τὸ ἀνάγινώσκῃ, γράφῃ καὶ ἀριθμῇ καὶ νὰ δύναται νὰ διδάξῃ κατὰ θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τὰς εἰδικότητας τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ βιομηχανικῆς διδασκαλίας.

6) Ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς σχολείοις δίδεται

δωρεάν πρὸς τοὺς πένητας, δυναμένων τῶν μὴ τοιούτων νὰ ὑποχρεωθῶσιν εἰς δίδακτρα.

7) Εἶναι δεκτοὶ ἐντὸς τοῦ βιομηχανικοῦ σχολείου οἱ τὴν στοιχειώδη παιδευσιν τῶν συμπληρώσαντες ἐν τοῖς κοινοῖς σχολείοις ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας, οἱ δὲ μὴ συμπληρώσαντες εἶναι δεκτοὶ ἂν ἔχωσι ἡλικίαν 12 ἐτῶν.

8) Ἡ ἐν τῷ βιομηχανικῷ σχολείῳ ἐργασία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιλαμβάνῃ πλείονας τῶν 12 ὥρῶν καθ' ἐκάστην, διακόπτεται δὲ τοῦλάχιστον κατὰ πᾶσαν τετάρτην τοῦ διαστήματος τούτου ὥραν. Ἐν γένει εἰς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν ἀνατίθεται ἡ φροντις, ἵνα μὴ ἡ ἐργασία διαστρέφῃ τὴν φυσικὴν δύναμιν τῶν μαθητευομένων.

9) Ἡ ἐπιτροπὴ κανονίζει τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ βιομηχανικῷ σχολείῳ, συνενοουμένη μετὰ τῶν ἐπιχειρηματιῶν αὐτοῦ. Κρατοῦνται δὲ ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου τούτου 5—10 τοῖς % ὅπως χρησιμεύωσιν εἰς κατάρτισιν χρηματίου, ὅπερ δίδεται τοῖς μαθητευομένοις κατὰ τὴν ἐκ τοῦ σχολείου ἐξοδὸν τῶν. Εἰς τὸ χρημάτιον τοῦτο, ἀναλόγως τῆς προκοπῆς ἐκάστου μαθητευομένου, προστίθεται καὶ χρηματικὴ ἀμοιβὴ εἰς ὑλικὴν διὰ τὸ μέλλον στάδιόν τῶν ἐνθάρρυνσιν.

10) Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς τεχνικῆς παιδεύσεως ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς σχολείοις ἡ ἐπιτροπὴ χορηγεῖ τὸ ἀνήκον πτυχίον ἐπιτηδειότητος καὶ διαγωγῆς, συνεπεία τοῦ ὁποίου ἀποκαθίσταται ὁ νέος πλήρης ἐργάτης ἐν τῇ βιομηχανικῇ κοινωνίᾳ.

11) Ἡ ἐπιτροπὴ συνάπτει τὰς μετὰ τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἀναγκαίας πρὸς λειτουργίαν τῶν βιομηχανικῶν σχολείων συμβάσεις, αἵτινες δεόν νὰ ᾧσι διετεῖς καὶ νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργείου.

12) Ἡ ἐπιτροπὴ διατάσσει τὰ περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐν τῷ βιομηχανικῷ σχολείῳ ἐργασίας καὶ ἐκπαιδεύσεως, ὑποβάλλει δὲ καὶ τὸν προϋπολογισμόν τῶν ἐξόδων αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τὸ συμβούλιον τοῦ νομοῦ.

Οὕτως ἔχουσι περίπου αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν λειτουργεῖ ἐν Βελ-

γίω ὁ ὄργανισμὸς τῆς περὶ ἧς πρόκειται βιομηχανικῆς διδασκαλίας. Ἡ προαγωγή τῆς χώρας εἶναι πασίγνωστος. Ἐν μικροτάτῳ ἀναλόγως χώρῳ συναγωνίζεται ὁ Βελγικὸς πληθυσμὸς πρὸς τοὺς μεγαλειότερους πληθυσμοὺς τῆς γῆς, προϊόντα δὲ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς περὶ τὰς τέχνας ἀκμῆς αὐτοῦ κυκλοφοροῦσιν ὑπὸ ἔρους γενναίους, ἐν τοῖς βιομηχανικωτέροις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας κέντροις. Τόσον ἀληθεύει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δίδουσι τὴν ζωὴν ἐκεῖ ὅπου ἡ ὕλη πάντοτε περιμένει.

ΥΑΛΟΥΡΓΙΑ.

Ἡ ὑαλουργία, ἦτο γνωστὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀνάγεται δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Αἰγυπτιακὸν πολιτισμὸν ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Μέμφις προεπορεύοντο. Κατόπιν διεδόθη ἡ βιομηχανία αὕτη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῆς ὁποίας ἀπαντῶνται πλεῖστα ἔννοιαι σχετικαί. Τοιοῦτοτρόπως ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος «γῆ, ἄμμος, ἢ ψάμμος ὑαλίτις», τουτέστι γῆ ἐξ ἧς κατασκευάζεται ἡ ὑαλος, περὶ τῆς ὁποίας ἐν σελ. 758 προστίθενται τὰ ἑξῆς: «Μεταξὺ δὲ τῆς Ἀκῆς καὶ Τύρου θινώδης αἰγιαλὸς ἐστὶν ὁ φέρων τὴν ὑαλίτιν ἄμμον· ἐνταῦθα μὲν οὖν φασὶ μὴ χεῖσθαι, κομισθεῖσαν εἰς Σιδῶνα δὲ τὴν χωνεῖαν δέχεσθαι· τινὲς καὶ τοῖς Σιδωνεῖσι εἶναι τὴν ὑαλίτιν ψάμμον ἐπιτηδαίαν εἰς χύσιν, οἱ δὲ πᾶσαν πανταχοῦ χεῖσθαι φασιν. Ἡκουσα δ' ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τῶν ὑαλουργῶν εἶναι τινα καὶ κατ' Αἴγυπτον ὑαλίτιν γῆν, ἧς χωρὶς οἶόν τε τὰς πολυχρόους καὶ πολυτελεῖς κατασκευὰς ἀποτελεσθῆναι καθάπερ καὶ ἄλλοις ἄλλων μιγμάτων δεῖν· καὶ ἐν Ρώμῃ δὲ πολλὰ παρευρίσκεισθαι φασὶ καὶ πρὸς τὰς χροᾶς καὶ πρὸς τὴν βραστώνην τῆς κατασκευῆς, καθάπερ ἐπὶ τῶν κρυσταλλοφανῶν.»

Ἡ ὑαλος εἶναι λέξις γενικὴ, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δοθεῖ-

σα εἰς τὰ διὰ τοῦ πυρὸς τηκτά, ἀνήκει δὲ εἰς Ἑλληνικὴν ὄλως ἔτυμολογίαν, εἴτε ἐκ τοῦ ὕω διὰ τὴν ὑδατώδη διαφάνειαν, εἴτε ἐκ τοῦ χέω διὰ τὴν τῆξιν, εἴτε ἀπὸ τῆς ἔλῆς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς διὰ τὴν λάμψιν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου ἔκαλεῖτο λίθος χυτῆς ὡς ἐν βιβλ. 6' σελ. 69 τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας «ἀρτήματα λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια». Καὶ εἰς μεταγενεστέραν δὲ ἐποχὴν ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς παρ' Ἀθηναίῳ (ἰ. 432) «ἐν σκύφῳ χυτῆς λίθου». Ἐν τούτοις εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοφάνους ἀπαντῶμεν εὐρυτέραν τὴν συνήθειαν τῆς ὑάλου ὡς π. χ. ἐν Ἀχαρν. 74, «ἐξ ὑαλίνων ποτηρίων καὶ χρυδίδων», περιπλέον δὲ καὶ εἰδικωτέραν ἔτι ἔννοιαν καθρέπτου δι' αὐτῆς κατασκευαζομένου καυστικοῦ, ὡς ἐν Νεφέλαις 766: (Στρεψιάδης) «Ἦδη παρὰ τοῖσι φαρμακοπώλαις τὴν λίθον ταύτην — ἑώρας τὴν καλὴν τὴν διαφανῆ, — ἀφ' ἧς τὸ πῦρ ἄπτουσι; (Σωκράτης) Τὴν ὑαλον λέγεις;»

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, δὲν φαίνεται μεγάλη κατὰ τὴν ὑαλουργικὴν βιομηχανίαν ἐπίδοσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι. Ἡ σπουδαιότης τῆς Ρωμαϊκῆς ὑαλουργίας συνάγεται ἐκ τῶν ἀνακαλυπτομένων τῆς τέχνης μνημείων καὶ ἐκ τῆς προεκτεθείσης ὄλης τοῦ Στράβωνος περιγραφῆς. Ἀπὸ τῆς Ρώμης ἡ ὑαλουργία κατέφυγε, κατόπιν τῆς μεγάλης τῶν βαρβαρικῶν εἰσβολῶν ἐποχῆς, εἰς Βενετίαν, ἐξ αὐτῆς δὲ μεταγενέστερον εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἵνα ἐπιστρέψῃ ἐκ νέου εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐξασκηθῇ ἐκεῖ ὡς τοπικὸν διὰ τὰς ξένας χώρας προνόμιον, μέχρις οὗ βαθμηδὸν διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὡς π. χ. ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Κόλμπερτ κλπ.

Εἰς τρεῖς κλάδους δύναται νὰ διαιρηθῇ ἡ νεωτέρα ὑαλουργία 1) εἰς τὸν τῆς κατασκευῆς ἀχρώμων ὑάλων ἢ κρυστάλλων, 2) εἰς τὸν τῆς κατασκευῆς χρωματιστῶν καὶ 3) εἰς τὸν τῆς κατασκευῆς ψευδολίθων καὶ ὀπτικῶν φακῶν. Δὲν εἰσέρχεται εἰς τὰ ὄρια τῆς προκειμένης μελέτης τὸ τεχνικὸν τῆς ὑαλουργίας μέρος. Σκοποῦμεν ἀπλῶς τὴν βιομηχανικὴν ὑπὸ τοὺς γενικοὺς ὄρους ἐπιθεώρησιν αὐτῆς καὶ οὐδὲν πλέον. Τοιου-

τοτρόπως ὅσον ἀφορᾷ τὸν πρῶτον κλάδον, παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος περιέχει οὐ μόνον τὰς κοινὰς τῶν παραθύρων καὶ λοιπῆς σχετικῆς χρήσεως ὑάλους ἀλλὰ καὶ τὰς κατοπτρικὰς ὑάλους, τὰς ὁποίας ἰδιαιτέρα τέχνη μετασχηματίζει εἰς κάτοπτρα, καὶ τὰ εἰς προσωπικὴν χρῆσιν σκεύη, ἢτοι φιάλας, ποτήρια κλπ. Ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῶν κοινῶν ὑάλων συναγωνίζονται ἰδίως ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία, καὶ τὸ Βέλγιον, ὅπερ, ἵνα ἀναφέρωμεν χρονολογίας τινάς, κατὰ μὲν τὸ 1856 ἔτος ἐξήγαγεν 24 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων, κατὰ δὲ τὸ 1857 ἔτος 26 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων. Ἐπὶ τῆς κατοπτροποιίας προέχει μὲν ἡ Γαλλία, ἔπεται δὲ ἡ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ρωσσία, χωρὶς νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ Γερμανικὴ παραγωγὴ, ἰδιαιτέρως ἐξέχουσα εἰς τὸ κοινὸν τῆς καταναλώσεως εἶδος τῶν λεγομένων κατόπτρων τῆς Νυρεμβέργης. Ἐπὶ τῶν τῆς προσωπικῆς χρήσεως ὑαλίνων σκευῶν τὴν κυρίαν βᾶσιν ἀποτελοῦσιν αἱ φιάλαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Γαλλικὴ ὑαλουργία παραδίδει ἐνιαυσίως εἰς τὴν κατανάλωσιν ὑπὲρ τὰ 60 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐξάγεται ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Ἰδιαιτέρως ὅσον ἀφορᾷ τὴν κρυσταλλουργίαν, μήτηρ αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Ἀγγλία, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ πρῶτον κρυσταλλουργεῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1557, ἀριθμοῦνται δὲ νῦν περὶ τὰ 80 τοιαῦτα, ἐπὶ ἐνιαυσίῳ παραγωγῇ 40 ἑκατομμυρίων νέων δραχμῶν. Δὲν παρῆλθεν ἀκόμη ὀλόκληρος αἰὼν ἀφ' ἧς ἡ κρυσταλλουργία ἤρχισεν νὰ ἀναπτύσσεται ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Βελγίῳ, προήχθη δὲ ἐπὶ τοσοῦτον κατ' ἀμφοτέρας τὰς χώρας ταύτας, ὅσον μαρτυρεῖ ἡ ἀκμὴ τοῦ ἐπιγενομένου συναγωνισμοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν δεῦτερον τῆς ὑαλουργίας κλάδον τῆς κατασκευῆς ἢτοι χρωματιστῶν ὑαλίνων σκευῶν, παρατηρητέον ὅτι ἡ κυρία πάντοτε βᾶσις εἶναι ἡ ἄχρους ὑαλος, εἰς τὴν ὁποίαν παρεντίθεται τὸ χρῶμα διὰ χρυσώσεως, δι' ἀργυρώσεως ἐπὶ ἀναλύσει τῶν σχετικῶν μετάλλων καὶ δι' ἄλλων βαφικῶν ὑλῶν, εἴτε καθ' ὀλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ ὑαλίνου σκεύους, ὅτε ἡ χρωματίζουσα ὑλὴ ρίπτεται μετὰ τῆς ὑαλώδους ἐν τῷ αὐτῷ χωνευτηρίῳ, εἴτε κατὰ μέρος μόνον δι' ἐσωτερικῆς ἢ ἐξω-

τερικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς τέχνης ὄρους, οἵτινες ἀπὸ διαφόρων συνδυασμῶν κατορθώνουσι περιεργότατα καὶ ποικιλότατα εἶδη, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ νεωτέρα βιομηχανία ὑπερέβη τὰς προηγουμένας τῆς ὑαλουργίας ἐποχάς. Ἐν τούτοις αἱ τῶν παρελθόντων αἰώνων χρωματισταὶ ὑαλοὶ ἔχουσι τι ἀρχαιοπρεπές, τὸ ὁποῖον ἐκπλήσσει τοὺς μεταγενεστέρους ἀπὸ τοῦ ἰδιοτρόπου χαρακτῆρος τῆς τέχνης. Πλήρης εἶναι ἡ δυτικὴ Εὐρώπη τοιούτων ὑαλίνων τοῦ παρελθόντος ἐνθυμῆσεων, τὰς ὁποίας αἱ παλαιαὶ οἰκοδομαὶ τῆς ἐπιδεικνύουσι. Διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ ἴδιον· σπανιότης εἶναι δυσεύρετος ὑαλος οἰκίας, ἀναγομένη εἰς τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἐνθυμούμεθα δὲ εὐχαρίστως παράθυρον καταπεπονημένης ὑπὸ τοῦ χρόνου οἰκίας ἐν Ψωφίδι τῶν Καλαβρύτων, ἡ Ἑνετικὴ τοῦ ὁποίου ὑαλίνη κορωνὶς μαρτυρεῖ βίον δύο ταυλάχιστον αἰώνων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρίτον τῆς ὑαλουργίας κλάδον, τῆς κατασκευῆς ἢτοι τῶν ψευδολίθων καὶ ὀπτικῶν φακῶν, τῶν τελευταίων μὲν ἡ παραγωγὴ συνδέεται πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς ὀπτικῆς καὶ τῆς ὑαλοποιίας διὰ τρόπου ἐξηγουντος τὸν προβιρασμὸν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸ πείσμα τῶν ἀποστάσεων καὶ τῶν ὀφθαλμικῶν ἀδυναμιῶν, τῶν δὲ ψευδολίθων ἡ παραγωγὴ προσεγγίζει ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς ἀληθεῖς, ὥστε πολλὰκις θαυμάζει τις τὴν τέχνην οὐχὶ ὀλιγώτερον τῆς φύσεως. Ὡς βᾶσις εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς τέχνης χρησιμεύει ὑαλώδης ὑλὴ ὀνομαζομένη strass, χρωματιζομένη ἀναλόγως τοῦ πολυτίμου λίθου, τοῦ ὁποίου σκοπεῖται ἡ ἀπομίμησις· κρυστάλλου φυσικοῦ 300 μέρη, minium 450, πότασσα καθαρὰ 150, borax 25, ἀρσενικὸν κλπ. ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἡ ὑλὴ αὕτη συσκευάζεται. Ἴνα παραχθῇ σμάραγδος, ἀπαιτεῖται strass 8 μέρη, ὀξύδιον τοῦ χαλκοῦ 8, ὀξύδιον τοῦ χρωμίου 0,2 ἵνα παραχθῇ τοπάζιον ἀπαιτεῖται strass, πράσινον τοῦ ἀντιμονίου καὶ πορφύρα τοῦ Κασσίου, ἵνα παραχθῇ ρουμπίνιον ἀπαιτεῖται σύνθεσις τοπαζίου, μέρος, λευκὸν strass, κλπ. Ἀκολούθως ἡ σύνθεσις εἰσάγεται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πυρός, μετὰ

τὴν ἔνωσιν τῆς δὲ καὶ τὴν ἀπόψυξιν τῆς τρίβεται εἰς κόνιν, ἢ ὁποία, τιθεμένη κατὰ μικρὰς ποσότητας ἐπὶ μεταλλικῆς πλάκῃς, δι' εἰδικοῦ φυσήματος φλογὸς τήκεται, μεταβαλλομένη εἰς ἀποψυχομένους σταλαγμοὺς, οἵτινες κατόπιν κόπτονται, ὅπως καὶ οἱ ἀληθεῖς πολύτιμοι λίθοι, εἰς διάφορα σχήματα.

Ἡ βιομηχανία τῆς Εὐρώπης ἔχει βεβαίως πολλοὺς λόγους νὰ καυχήθῃ ἐπὶ τῇ ἀκμῇ, τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχαιότης δὲν ἠδύνηθη νὰ φθάσῃ. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἐπὶ τῆς ὑαλουργίας, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἄλλων βιομηχανικῶν κλάδων, ἀτελής τοιαύτη ἔννοια, ἀν δὲν μετεβαίνομεν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀμερικὴν, διότι ἐν τῇ κλίμακι τῆς ἀνθρωπίνης προόδου πάντοτε ὑπάρχει τι τὸ ὁποῖον εἶναι νεώτερον τοῦ ἄλλου. Τοιοῦτοτρόπως προξενεῖ αἰσθησὶν ἡ μεγάλη ὑαλουργικὴ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις προαγωγή. Κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1870 ἠρίθμει ἡ μεγάλη Δημοκρατία 154 ὑαλουργεῖα, ἔχοντα κεφάλαιον 85 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ 15,307 ἐργάτας, εἰς οὓς ἐπλήρωσε μισθοὺς 45 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1880 ἠρίθμει 194 ὑαλουργεῖα, ἔχοντα κεφάλαιον 116 1/2 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ 23,828 ἐργάτας, εἰς οὓς ἐπλήρωσε μισθοὺς 55 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ.

Μίσθωμα τῆς γῆς εἶναι ὅ,τι πληρώνεται εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς, ἵνα παραχωρήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς εἰς τοὺς καλλιεργητάς τῆς. Ὁ κανονισμὸς τοῦ μισθώματος ἐξαρτᾶται εἴτε ἀπὸ συμφωνίας εἴτε ἀπὸ συνηθείας, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ θερμότερα προβλήματα τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας. Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦλθον ἐπὶ τοῦ πλανήτου τῆς γῆς κατ' ἀνώτερον ὄρισμόν, ὅστις ἐπιβάλλεται εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, εἶναι φανερόν τὸ δικαίωμα ὅλων ἐπὶ τῆς γῆς ἣτις ἀποτελεῖ τὸν πλανήτην. Οἱ πρῶτοι ἐν ταῦτοις καταλαβόντες ἀναγκάζουσι τοὺς κατό-

πιν ἐρχομένους, ἵνα μισθώσι τὴν γῆν παρ' ἐκείνων, οἵτινες ἐπρόλαβον νὰ τὸν κυριεύσωσι. Τὸ μίσθωμα οὕτω ὑπὸ γενικὴν ἔννοιαν κέκτηται σημασίαν καθολικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐρεύνης.

Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν σκοπὸν, ἵνα εἰσέλθωμεν νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην. Προτιμῶμεν μᾶλλον τὸ συγκεκριμένον ζήτημα, τὸ ὁποῖον προβάλλεται εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομολόγων ὡς ἐκ τῆς παρατηρουμένης ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν ἀγροτικῶν μισθωμάτων ποικιλίας, καθ' ἣν διὰ τὸ παραγωγικότερον κτήμα δίδεται ἀνώτερον μίσθωμα καὶ διὰ τὸ ἥττον παραγωγικὸν δίδεται κατώτερον μίσθωμα. Ἡ ἀναλογία ἔχει ὡς βάσιν τὸ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἥττον παραγωγικοῦ κτήματος διδόμενον μίσθωμα, διότι ἀναβαίνει τὸ μίσθωμα μετὰ τῆς παραγωγικότητος τῆς γῆς. Ὡστε ἐρωτᾶται, πῶς διορίζεται τὸ μίσθωμα τῆς ἥττον παραγωγικῆς γῆς; Κατὰ τοῦτο ἡ θεωρία τοῦ Ρικάρδου δίδει τὴν ἐπομένην λύσιν, ἣν συνοψίζει ὁ M. G. Fawcett (μετάφρασις E. I. Μαυρογορδάτου) ὡς ἐξῆς :

Τὸ μίσθωμα τῆς ἥττον παραγωγικῆς γῆς προσδιορίζεται ὑπὸ τῆς χρηματικῆς ἀξίας, ἣτις ἀντιπροσωπεύει τὴν ὑπεροχὴν τῆς παραγωγικότητος αὐτῆς συγκρινομένης πρὸς τὴν ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστην γῆν τὴν μόνον ὀνομαστικὸν τι μίσθωμα ἱκανὴν νὰ ἀποδώσῃ. Τοιαύτη εἶναι ἐν συνόψει ἡ περὶ μισθώματος θεωρία τοῦ Ρικάρδου, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἐξήγησιν θέλομεν νῦν προῆ. Ἐν πάσῃ χώρα ὑπάρχουσι γαῖαι τόσοι ἄγονοι ἢ κείμενοι τόσοι ἀποκέντρως, ὥστε τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα προϊόντα μόλις ἀρκοῦσιν ὅπως δι' αὐτῶν πληρωθῶσιν οἱ μισθοὶ τῶν ἐργατῶν, οἵτινες καλλιεργοῦσιν αὐτάς, καὶ ἀνταμειφθῶσι λίαν πενιχρῶς οἱ μισθωταὶ αὐτῶν. Τοιαῦται γαῖαι προδήλως οὐδὲν δύνανται νὰ πληρώσωσι μίσθωμα, διότι ἐάν ἐπληρώνετο τοιοῦτον μίσθωμα, ὁ καλλιεργητῆς οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πορισθῇ κέρδος ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ. Ὅθεν οὐδεὶς ἠθέλην ἐξακολουθεῖ νὰ καλλιεργῇ γῆν ἀπαιτοῦσαν τὴν πληρωμὴν μισθώματος καὶ ἀνεπαρκῶς ἀνταμείβουσαν, διότι οὐδεὶς ποιεῖται χρῆσιν τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ δι' ἐπιχείρησιν ἥττον τοῦ ἐπαρκοῦς κέρδους παρέχουσαν.

Ὅθεν τὸ μίσθωμα τῆς γῆς ρυθμίζεται ἐκ τοῦ πλεονάσματος τοῦ προϊόντος αὐτῆς συγκρινομένου πρὸς τὸ τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν ἤκιστα παραγωγικῆς γῆς τῆς οὐδὲν μίσθωμα ἱκανῆς νὰ ἀποδώσῃ. Ἡ τοιαύτη δὲ γῆ περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ρικάρδου ὡς κεκτημένη τὴν ἐλαχίστην ἐπιδεκτικότητα τοῦ νὰ καλλιεργηθῇ, διότι γῆ ἔτι ὑποδεεστέρας παραγωγικότητος, καί τοι ἀπηλλαγμένη τῆς πληρωμῆς τοῦ μισθώματος, δὲν ἤθελεν ἀποδώσει τὸ σύνθηδες κέρδος εἰς τὸν καλλιεργητὴν, ἐὰν αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἔμενον ἀναλλοίωτοι.

Εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἡ πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότης τῆς γῆς μεγάλως παραλλάσσει κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ χώρας. Ἡ τιμὴ δὲ τῶν γεωργικῶν προϊόντων προσδιορίζεται ἐκ τῆς πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δαπανηροτάτων αὐτῶν στοιχείων ἀπαιτουμένης δαπάνης, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἡ πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότης τεμαχίου τινὸς γῆς κατέχει ἐν τῇ κλίμακι τῆς παραγωγικότητος. Οὕτω τὰ ἐξῆς ζητήματα μένουσιν εἰσέτι πρὸς λύσιν. «Τί προσδιορίζει τὴν θέσιν τῆς γῆς ἐν τῇ κλίμακι τῆς παραγωγικότητος;» Καὶ «διατί γῆ, ἣτις ἐν Αὐστραλίᾳ θεωρεῖται ὡς ἀνεπαρκῆς πρὸς καλλιέργειαν, ἤθελεν ἀποδώσει μέγα μίσθωμα ἐὰν εὑρίσκετο ἐν Ἀγγλίᾳ». Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν τιμὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, θέλομεν ἀμέσως εὔρει τὴν ἀπάντησιν εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις. Τὸ ζήτημα τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος μέρους τινὸς γῆς προσδιορίζεται ἐν πάσῃ χώρᾳ ὑπὸ τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἐκεῖ ὅπου τὰ γεωργικὰ προϊόντα εἶναι εὐωνα, ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαιτουμένης ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς εἶναι ὑψηλός, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει ἐν Αὐστραλίᾳ, ὅπου μόνον ἢ τῶν παραγωγικωτάτων γαιῶν καλλιέργεια εἶναι ἐπικερδῆς. Καθ' ὅσον δὲ τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἀποβαίνουν δαπανηρότερα, κατὰ τοσοῦτον ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαιτουμένης ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς ἐλαττοῦται, διότι τότε ἡ καλλιέργεια καὶ γαιῶν ὑποδεεστέρας παραγωγικότητος ἀποβαίνει ἐπικερδῆς. Ἡ ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου γεννῆσεται κα-

ταφανῆς δι' ἑνὸς παραδείγματος. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ τιμὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐτριπλασιάσθῃ αἰφνιδίως, τὰ εἰσοδήματα τῶν καλλιεργητῶν θέλουσιν ἐπίσης τριπλασιασθῆ. Τὰ κέρδη τῶν καλλιεργητῶν θέλουσι τότε ὑπερβῆ τὸν συνήθη μέσον ὅρον τῶν κερδῶν.

Ὁ παρ' ἄλλων ὅμως ἐμπορευομένων διαγωνισμὸς ἤθελεν ἐμποδίσαι τοὺς καλλιεργητὰς ἀπὸ τοῦ νὰ ἀρύωνται διαρκῶς ἐκτάκτως μεγάλα κέρδη. Τὰ κτήματα κατὰ συνέπειαν ἤθελον ἐκμισθωθῆ πρὸς ὑψηλότερα μισθώματα, καὶ αἱ γαῖαι, αἵτινες πρότερον ἦσαν ἀνεπίδεκτοι καλλιέργειας, ἤθελον καταστῆ ἱκαναὶ νὰ ἀποδίδωσι μίσθωμα, καὶ ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς ἤθελε κατὰ συνέπειαν ἐλαττωθῆ. Ἀξιοπαρατήρητον παράδειγμα τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν, — ὅτι ἡ πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότης τῆς γῆς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος παραλλάσσει, ἀκόμη καὶ ὅτε αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων δὲν ὑπέστησαν εἰμὴ ἀσημάντους ἀλλοιώσεις, — ἔχομεν ἐν τῇ πεδιάδι Salisbury ἐν Ἀγγλίᾳ. Μέρη τινὰ τῶν ἐκεῖ γαιῶν εἶναι τόσον ἄγονα, ὥστε οὐδεὶς καλλιεργητῆς δύναται νὰ ἀναλάβῃ ἐπικερδῶς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, ἐκτὸς ὅταν αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων τυγχάνωσιν ὑψηλαί. Ὅταν λοιπὸν αἱ τιμαὶ ὧσιν ὑψηλαί, τινὰ τῶν ἀγονωτάτων μερῶν τῶν γαιῶν τούτων καλλιεργοῦνται, καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πενιχραὶ συκομιδαὶ ἀνταμείβουσι τὸν καλλιεργητὴν διὰ τὰ κεφάλαια καὶ τὴν ἐργασίαν, ἣν εἰς αὐτὰ κατέβαλεν. Εὐθὺς ὅμως ὡς ἀρχίσωσιν αἱ τιμαὶ νὰ ἐκπίπτωσιν, αἱ γαῖαι ἐκεῖναι παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ καλλιεργῶνται, διότι ἡ πώλησις τοῦ προϊόντος αὐτῶν δὲν ἤθελεν ἐπαρκῶς ἀνταμείψει τὰ κεφάλαια καὶ τὴν ἐργασίαν.

Ὁφείλομεν νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν, ὅτι ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὡς ἀπαραιτήτου θεωρουμένου βαθμοῦ τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς δὲν δύναται νὰ προκύψῃ εἰμὴ συνεπείᾳ αὐξήσεως ἐν τῇ τιμῇ τῶν γεωργικῶν προϊόντων· διότι ὑψωμέναι τιμαὶ εἶναι ἀναγκαῖαι ὅπως καταστήσωσιν ἐπικερδῆ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τῆς μὴ κεκτημένης τὸν ἀπαιτούμενον

βαθμὸν τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος. Εἴπομεν ἤδη, ὅτι οὐδὲν συμβεβηκὸς συντελεῖ τόσον εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὅσον ἡ μείζων αὐτῶν ζήτησις, ἢ τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐπακολουθοῦσα. Πᾶσα τοῦ πληθυσμοῦ αὐξήσις συνεπάγεται μείζονα τῶν γεωργικῶν προϊόντων ζήτησιν. Ἡ μείζων αὕτη ζήτησις ὑψώνει τὰς τιμὰς, καὶ κατὰ συνέπειαν καθίσταται ἐπικερδὲς τὸ νὰ καλλιεργήσῃ τις γῆν παραγωγικότητος ἔτι ὑποδεστέρας τῆς πρὶν μόλις κεκτημένης τὰς πρὸς τοῦτο ἀπαραιτήτους ιδιότητας. Ἐκ τούτου συνάγεται, ὅτι ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ, συνεπαγομένη μείζονα ζήτησιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὑψώνει τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ καθιστᾷ δυνατὴν τὴν καλλιέργειαν καὶ τῶν ἥττον ἐπιδεκτικῶν κακλιεργείας γαιῶν.

Ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ ὑψώνει τὸ μίσθωμα τῆς γῆς κατὰ δύο τρόπους. Πρῶτον μὲν, ἐπιβοηθοῦσα τὴν ζήτησιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, αὐξάνει τὴν ἀξίαν αὐτῶν· δεύτερον δὲ, συνεπεία τῆς ἐλαττώσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαιτουμένης ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς, ἡ μερὶς ἐκείνη τοῦ προϊόντος ἢ ἀπονεμομένη τῷ ἰδιοκτῆτῃ ὡς μίσθωμα αὐξάνεται. Διότι τὸ μίσθωμα ὠρίσθη ὡς ἡ διαφορὰ τῆς ἀξίας μεταξὺ τῆς παραγωγικότητος ὠρισμένου τινὸς μέρους γῆς καὶ παραγωγικότητος τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστης γῆς τῆς οὐδὲν μίσθωμα ἀποδιδούσης. Ὡς ἐκ τούτου ὅσάκις ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαιτουμένης ἐπιδεκτικότητος μειοῦται, ἡ διαφορὰ αὕτη καθίσταται μείζων καὶ τὰ μισθώματα τῶν γαιῶν αὐξάνονται. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀξία τῆς παραγωγικότητος ὠρισμένου τινὸς κτήματος ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 100, καὶ ὅτι ἡ ἀξία τῆς παραγωγικότητος γῆς μόλις ἐπιδεκτικῆς καλλιεργείας ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 30· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ μίσθωμα τοῦ πρώτου κτήματος ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 70. Ἐὰν ὁμοίως ὁ βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαιτουμένης ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς ἐλαττωθῇ οὕτως, ὥστε ἡ ἀξία τῆς παραγωγικότητος τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστης γῆς τῆς οὐδὲν

μίσθωμα ἀποδιδούσης νὰ ἀντιπροσωπεύηται ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 20, τότε τὸ μίσθωμα τοῦ πρώτου κτήματος καθίσταται ἴσον πρὸς ποσὸν ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 80.

Τὸ μίσθωμα ὠρισμένου τινὸς τεμαχίου γῆς εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς παραγωγικότητος αὐτῆς καὶ τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστης γῆς τῆς οὐδὲν μίσθωμα ἀποδιδούσης, τῆς γῆς δηλ. ἣτις μόλις κέκτηται τὸν ἀπαραίτητον βαθμὸν τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος. Πᾶν ὅθεν συμβεβηκὸς, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀπαραιτήτου βαθμοῦ τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος, συντελεῖ εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν μισθωμάτων, ἐπειδὴ συναυξάνει τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς παραγωγικότητος ὠρισμένου τινὸς μέρους γῆς καὶ τῆς παραγωγικότητος τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστης γῆς τῆς οὐδὲν μίσθωμα ἀποδιδούσης. Ὁ ἀπαραίτητος βαθμὸς τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιδεκτικότητος πάσης γῆς ὀρίζεται ὑπὸ τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων· ἡ δὲ τιμὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ζητήσεως αὐτῶν ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ. Ὡς ἐκ τούτου πᾶσα τοῦ πληθυσμοῦ αὐξήσις μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν μισθωμάτων.

Ἐκ τῆς περὶ μισθώματος θεωρίας τοῦ Ρικάρδου δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι μεταξὺ τῶν γαιοκτημόνων καὶ ἄλλων τινῶν κοινωνικῶν τάξεων ὑπάρχει ἀνταγωνισμὸς τις συμφερόντων. Ἡ τοῦ πληθυσμοῦ αὐξήσις μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν μισθωμάτων· ἐὰν ὅμως ἡ αὐξήσις αὕτη ὑπερβῇ ὠρισμένον τι σημεῖον, ἀποβαίνει καταστρεπτικὴ εἰς τὰ γενικά τῆς κοινωνίας συμφέροντα. Ἐὰν οἱ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν φόροι δὲν ἦσαν πράγματι φόροι ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ μέγα μέρος, ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος τῶν συμφερόντων θὰ ἦτο πολὺ ἰσχυρότερος παρ' ὅσον εἶναι. Ἐὰν οἱ γαιοκτήμονες ἀἀπηλλάττοντο τῆς πρὸς συντήρησιν τῶν πενήτων δαπάνης, θὰ ἦτο πράγματι λυσιτελὲς εἰς τὰ χρηματικὰ συμφέροντα τῶν γαιοκτημόνων τούτων, ὅπως οἱ ἄνθρωποι νυμφεύονται ἀπερισκέπτως καὶ παράγουσι μεγάλας οἰκογενείας, οὕτως ὥστε αὐξανομένου τοῦ πληθυσμοῦ νὰ ἀναβιβάζωνται τὰ μισθώματα.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θεωρουμένου τοῦ ζητήματος εἶναι εὐτύχημα ὅτι ἐπὶ τῶν γαιοκτημόνων ἐπεβλήθησαν αἱ δυσάρεστοι αὐταὶ συνέπειαι τῆς ὑπεραυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐὰν οἱ γαιοκτήμονες ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς πρὸς συντήρησιν τῶν πενήτων δαπάνης, ἐκεῖνοι ἤθελον πράγματι πλουτεῖ ἐκ τῆς ἀπερισκεψίας τῶν πενήτων. Αὐτὸ τοῦτο τὸ συμβεβηκός, τὸ ὅπως ἠῤῥησε τὸν πλοῦτον τῆς μιᾶς τάξεως, ἤθελεν ἐποτείνει τὸν ἐξευτελισμὸν καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς ἐτέρας. Ἐπομένως ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οἱ γαιοκτήμονες ἐγίνοντο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πλουσιώτεροι, ὁ μεταξὺ τῶν πενεστάτων περὶ ζωῆς καὶ ὑπάρξεως ἀγὼν ἤθελεν ἀφ' ἐτέρου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιταθῆ. Ἡ τάσις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου τῶν συμφερόντων κατὰ μέγα μέρος ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς πρὸς συντήρησιν τῶν πενήτων δαπάνης. Ὑπάρχουσι δὲ εὐτυχῶς καὶ ἄλλοι λόγοι, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ ταυτότης τῶν συμφερόντων μεταξὺ τῶν γαιοκτημόνων καὶ τῶν ἄλλων τῆς κοινωνίας τάξεων.

Καί τοι ἡ αὔξησις τῆς πενίας καὶ ἡ ὑψωσις τῶν μισθωμάτων προέρχονται ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων, ὅμως ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν γαιοκτημόνων καὶ ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἀντίθετα ἐν πάσῃ περιστάσει. Ἀπ' ἐναντίας τὰ συμφέροντα τῶν γαιοκτημόνων, τῶν κεφαλαιούχων καὶ τῶν ἐργατῶν ἐν πολλοῖς ταυτίζονται. Ὅλων τούτων συμφέρον εἶναι νὰ καταστήσῃ τὴν γῆν, τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ κεφάλαια ὅσον ὀλίον τε παραγωγικώτερα. Ἐννοεῖται, ὅτι μέσα τινὰ δύνανται σπουδαίως νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγικὴν δύναμιν τῆς γῆς, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κεφαλαίων· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ περιπτώσει ἡ μερὶς ἐκείνη τοῦ πλούτου ἢ ἀπονεμομένη εἰς ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων ἤθελεν αὐξηθῆ, διότι θὰ ὑπῆρχεν πλεόν ὅπως διανεμηθῆ ὡς μισθωμάτων γαιοκτῆμονι, ὡς κέρδος τῷ κεφαλαιούχῳ καὶ ὡς μισθός τῷ ἐργάτῃ. Κατὰ τὴν γνώμην τινῶν τὸ τε μισθωμὰ καὶ τὰ κέρδη ἤθελον αὐξηθῆ εἰς τινὰ μέρη, ἐὰν μείζων ἐδίδοτο μισθός εἰς τοὺς πενεστάτους τῶν γεωργῶν. Διίσχυρίζονται δὲ,

ὅτι οἱ ἐν τισὶ μέρεσι τῆς Ἀγγλίας διδόμενοι μισθοὶ εἶναι τόσον εὐτελεῖς, ὥστε οὐδὲν ἔπαρκουσιν εἰς τὸ νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὸν ἐργάτην καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ κατάλληλον τροφήν, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἐὰν ὁ ἐργάτης ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ γαιοκτῆμονος, ἤθελεν εἶναι εἰς τοῦτον ἐπικερδὲς νὰ δαπανᾷ ὅπως διατρέφῃ ἐκεῖνον κάλλιον ἢ νῦν. Ἐκ τούτου συμπεραίνουσιν, ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ ἐργάτου ἤθελεν ἀποβῆ ἀποτελεσματικώτερα, ἐὰν οὗτος ἐλάμβανε μείζονα μισθόν, καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ὁ ἐργάτης ἤθελε καταστῆ πολὺ χρησιμώτερος. Εἶναι δὲ ἀξιοπαρατήρητον γεγονός, ὑποστηρίζον τὴν θεωρίαν ταύτην, ὅτι ἐν Northumberland, ἐνθα ἡ κατάστασις τοῦ γεωργοῦ εἶναι βελτίων τῆς ἐν παντὶ ἄλλῳ μέρει τῆς Ἀγγλίας ὁμοίων ἐργατῶν, καὶ ἐνθα ὁ μισθός του εἶναι ὑψηλότερος καὶ αἱ οἰκιακαὶ αὐτοῦ ἀνέσεις πλείσται, καὶ τὰ μισθώματα εἶναι ἐπίσης ὑψηλότερα καὶ ἡ γεωργία ἐν ἀνθηροτάτῃ καταστάσει. Πολὺς ὅμως θέλει παρέλθει χρόνος, πρὶν ἢ ὁ χωρικὸς τῶν διαμερισμάτων Wiltshire καὶ Dorsetshire ἐξισωθῆ πρὸς τὸν ἐν Northumberland συνάδελφον αὐτοῦ. Οἱ ἐργοδοταὶ δὲν δύνανται νὰ αὐξήσῃ τὸν μισθόν τοῦ ἐργάτου πρὶν ἢ πεισθῶσιν, ὅτι τοῦτο πράττοντες θέλουσι καταστήσει τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ παραγωγικώτερα. Ἐὰν δὲ ἡ ἐργασία αὐτοῦ καταστῆ παραγωγικώτερα, ἢ τῶν μισθῶν αὐξήσις οὔτε τὰ τοῦ καλλιεργητοῦ κέρδη, οὔτε τὰ τοῦ γαιοκτῆμονος μισθώματα ἤθελεν ἐλαττώσει, καὶ ἡ κατάστασις τοῦ ἐργάτου ἤθελε διαρκῶς βελτιωθῆ, ἐὰν μετεχειρίζετο τὴν αὐξήσιν ταύτην τοῦ μισθοῦ του, ὅπως αὐξήσῃ τὴν εὐζωίαν του, κατοικῶν ἐν ὑγιεινοτέρῳ οἰκῆματι καὶ τρώγων καλλιτέραν καὶ πλείονα τροφήν. Ἐὰν ὅμως ὁ πρόσθετος μισθός του ἐδαπανᾷτο ἐν τοῖς καπηλείοις, ἢ ἐχρησίμευεν εἰς τὴν παραγωγὴν πολυπληθεστέρης οἰκογενείας, ἢ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας αὐτοῦ οὐδὲν ἤθελεν αὐξηθῆ, καὶ ὁ μισθός αὐτοῦ ἀναφανῆ τάσις τις πρὸς ἐλάττωσιν τῶν μισθῶν μέχρι τοῦ προτέρου αὐτῶν σημείου. Κατὰ συνέπειαν ἀπαιτεῖται δόσις τις νοημοσύνης, ἠθικότητος καὶ σωφροσύνης, ὅπως ὁ ἐργάτης

καταστῆ ἱκανὸς νὰ διαφυλάξῃ διαρκῶς τὰ ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν μισθῶν προκύψαντα ὠφελήματα. Δυνάμεθα δ' ἐνταῦθα νὰ υποδείξωμεν, ὅτι αἱ περὶ τοῦ πιθανοῦ ἀποτελέσματος τῶν ηὐξημένων μισθῶν παρατηρήσεις αὗται ἐφαρμόζονται ἐπίσης εἰς πᾶν συμβεβηκὸς, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν ἐπιούσιον τροφήν τοῦ ἐργάτου εὐωνοτέραν. Τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου ἐλαττουμένης, ἡ πραγματικὴ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου αὐξάνεται, ἀκόμη καὶ ἂν ὁ μισθὸς, ὃν οὗτος λαμβάνει εἰς χρήματα, διατελῇ ἀμετάβλητος. Ἡ πραγματικὴ δὲ αὕτη ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου δὲν συνίσταται εἰς τόσα νομίσματα, ἀλλ' εἰς τόσην ποσότητα χρησίμων πραγμάτων, πρὸς ἃ τὰ νομίσματα ἐκεῖνα δύνανται νὰ ἀνταλλαχθῶσιν. Ἐὰν ἡ τιμὴ τῶν τροφίμων ἐξέπιπτε κατὰ τὸ ἥμισυ, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν πενήτων ἤθελε διαρκῶς βελτιωθῆ. Ἐὰν ἐδράττοντο τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως βελτιώσωσι τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, ἢ ὅπως χορηγήσωσι βελτίονα ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ τέκνα των, τότε πράγματι θὰ ἠδύναντο νὰ διαφυλάξωσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς μείζονος αὐτῶν εὐημερίας. Ἐὰν ὅμως τὸ εὖωνον τῶν τροφίμων καθίστα αὐτοὺς ἱκανοὺς μόνον ὅπως πολλαπλασιάσωσι τὸν πληθυσμὸν, ἐὰν τὰ ἐξ αὐτοῦ ὠφελήματα κατεσπαταλῶντο εἰς τὴν διατροφήν γυμνῶν ἀριθμῶν, τότε ἡ κατάστασις τοῦ ἐργάτου ταχέως θέλει καταστῆ, οἷα ἦτο καὶ πρὶν.

Πάμπολλα ὑπάρχουσιν οἰκονομολογικὰ ζητήματα, εὐχερέστατα δυνάμενα νὰ λυθῶσιν ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσιν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς περιμισθώματος θεωρίας τοῦ Ρικάρδου. Ἡ ὀρθὴ κατανόησις τῆς θεωρίας ταύτης ὡς καὶ τοῦ ἀξιώματος, ὅτι ἡ ζήτησις ἐμπορευμάτων δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ζήτησιν ἐργασίας, θέλει καταστήσει τὸν σπουδαστὴν ἱκανὸν νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἀποφύγῃ τινὰς τῶν κοινοτάτων πλανῶν, αἵτινες συχνάκις ἀναπτύσσονται, ὡς εἰ ἦσαν αὐταπόδεικτοι ἀλήθειαι. Ὡς π. χ. ἡ γνώμη, ἣτις τοσάκις ἐκφράζεται ἢ ὑποδηλοῦται ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ ἀλλαχοῦ, ὅτι ἡ εὐημερία πάσης χώρας καταμετρεῖται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, καὶ ὅτι καὶ ὅσον ὁ πληθυσμὸς αὐξάνεται, κατὰ τοσοῦτον αὐξάνεται

καὶ ἡ ἐθνικὴ εὐημερία. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ἀληθὴς, ἐντὸς διαγεγραμμένων τινῶν ὁρίων, ἐν χώρᾳ οἷα ἡ Αὐστραλία, ἐνθα ὑπάρχει ἀφθονία γονίμων γαιῶν, καὶ ἐνθα κατὰ συνέπειαν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα εἶναι εὐωνότατα. Ἐν τοιαύτῃ χώρᾳ πᾶσα αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ αὐξάνει τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον, διότι ἀπαιτεῖται πρόσθετος ἐργασία ὅπως ἀναπτυχθῶσιν οἱ μεγάλοι αὐτῆς φυσικοὶ πόροι. Ἀλλ' ἐν παλαιαῖς χώραις, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἄλλοις τῆς Εὐρώπης κράτεσιν, ἡ ἐργασία εἶναι ἤδη ὑπὲρ τὸ δέον ἀφθονος, οἱ δὲ πόροι τοιούτων χωρῶν μόλις ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν διατροφήν τῶν ὑπαρχόντων κατοίκων. Ἀληθὲς εἶναι, ὅτι εἰδήμονες ἐργάται δὲν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὸ δέον πολυπληθεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῆς χώρας οὐδόλως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ μείζων πληθυσμὸς θέλει αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδημόνων τούτων ἐργατῶν. Καίτοι ὁ πληθυσμὸς ἐν Ἀγγλίᾳ αὐξάνεται μετὰ μείζονος τῆς συνήθους ταχύτητος, ὑπάρχουσιν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν, πλείονες πένητες κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἢ ὅσοι ὑπῆρχον πρὸ δέκα ἐτῶν. Τοὺς εἰδήμονας ἐργάτας δὲν ἀρυόμεθα οὔτε ἐκ τῶν πενομένων τάξεων, οὔτε ἐξ ἐκείνων, αἵτινες μίαν μόνον βαθμίδα ἀπέχουσι τῆς πενίας· ἀπ' ἐναντίας τοὺς τοιούτους ἐργάτας εὐρίσκομεν πολυπληθεστάτους ἐκεῖ, ἐνθα ἡ κατάστασις τῶν ἐργατικῶν τάξεων εἶναι ἀνθηροτάτη. Ὁ εἰδήμων ἐργάτης ὀφείλει νὰ ἐκπαιδευθῆ· αὐτὸς δὲ ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦναι εἰς θέσιν ὅπως δαπανήσωσι καὶ χρόνον καὶ χρήματα καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος ἐκμανθάνει τὸ ἐπιτήδευμα αὐτοῦ. Αἱ σκέψεις αὗται ἀποδεικνύουσιν, ὅτι χωραὶ ἔχουσαι ὑπέρογκον πληθυσμὸν οὐδόλως εἶναι ἐπιτήδιοι πρὸς παραγωγὴν εἰδημόνων ἐργατῶν. Ἡ κατάστασις τῶν πτωχοτάτων ἐν τοιαύταις χώραις εἶναι ἀκροσφαλῆς, ὡς ἐκ τῶν ὑψηλῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, καὶ τῶν μικρῶν μισθῶν, οὗς συνεπάγεται ὁ διαγωνισμὸς πολυπληθεστάτης ἐργατικῆς τάξεως. Διὰ τοῦτο ἡ νέα τῶν ἐργατῶν γενεὰ ἀνατρέφεται ὑπὸ δυσμενεστάτας περιστάσεις· εὐθὺς ὡς παιδίον τι εἶναι ἱκανὸν νὰ ἀποκτήσῃ πε-

νιχρότατόν τινα μισθόν, στέλλεται εἰς ἐργασίαν· κατὰ συνέπειαν αὐξηθὲν διατελεῖ ἀπαίδευτον, καὶ φέρει ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν σφραγίδα τῆς κακῆς διαίτης, καὶ ἐπὶ τέλους προστίθεται εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀδαῶν ἐργατῶν ἢ τῶν πενήτων.

Ἐν τῶν σπουδαιωτάτων συμπερασμάτων τῶν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Ρικάρδου ἐξαχθέντων εἶναι, ὅτι τὸ μίσθωμα δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι τὰ γεωργικὰ προϊόντα δὲν ἤθελεν εἶναι εὐωτότερα, ἐὰν ὄλα τὰ μισθώματα κατηγοῦντο. Εἶδομεν, ὅτι ἡ τιμὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων κανονίζεται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἀπαραιτήτου ἐπιδεκτικότητος τῆς γῆς. Ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων πρέπει νὰ ᾖναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀνταμείβῃ τὴν τε ἐργασίαν καὶ τὰ κεφάλαια, ἅτινα κατεβλήθησαν πρὸς καλλιέργειαν τῆς ὑπὸ καλλιέργειαν χειρίστης γῆς τῆς οὐδὲν μίσθωμα ἀποδιδούσης. Ἐὰν αἱ τιμαὶ ᾖσαν μικρότεραι, ἡ γῆ αὕτη ἤθελε παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ καλλιεργῆται καὶ μείζων ἐπιδεκτικότης καλλιέργειας ἤθελεν εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ συμβῇ, διότι ἡ ζήτησις γεωργικῶν προϊόντων δὲν ἤθελεν ἐλαττωθῆ ὡς ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν μισθωμάτων, καὶ ἐπομένως ἡ αὕτη ποσότης γεωργικῶν προϊόντων θὰ ἀπητεῖτο ὡς καὶ πρὶν· ὡς δὲ εἴπομεν ἀνωτέρω ἡ ζήτησις γεωργικῶν προϊόντων ὀρίζει τὸν βαθμὸν τῆς πρὸς καλλιέργειαν ἐπιτηδειότητος τῆς γῆς.

Μία τῶν ἐνστάσεων, τῶν ἐνίοτε προβαλλομένων κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Ρικάρδου εἶναι, ὅτι δὲν δύναται νὰ καλλιεργηθῇ γῆ ἀπηλλαγμένη μισθώματος, διότι ὅλοι οἱ καλλιεργηταὶ ὀφείλουσι νὰ πληρώσωσι μίσθωμα. Εἶναι ἀναμφιβόλως ἀληθές, ὅτι εὐάριθμα ὑπάρχουσι κτήματα συνιστάμενα ἐκ γαιῶν τόσον ἀγόνων, ὥστε νὰ μὴ ἀποδίδωσι μίσθωμά τι. Ἀλλὰ πολλὰ κτήματα περιέχουσι ἐν μέρει τοιαύτας γαίας, καὶ τοὶ δὲ τὸ μίσθωμα δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρεμμάτων, ἐξ ὧν τὸ κτῆμα ἀπαρτίζεται, τὸ μίσθωμα ὅμως δὲν ἤθελεν ἐλαττωθῆ ἐὰν ἀπεσπῶντο τοῦ κτήματος αἱ γαῖαι ἐκεῖναι, ὧν ἡ παραγωγή μόνως ἀποδίδει πενιχρότατόν τι κέρ-

δος εἰς τὸν καλλιεργητὴν, καὶ μόνως ἐπαρκεῖ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς κατὰ τὴν καλλιέργειαν καταβληθείσης ἐργασίας.

ΣΧΟΛΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙ ΣΚΟΠΟΝ ΒΟΛΗΣ.

Ἡ ἐκγύμνασις ὄλου τοῦ ἔθνους εἰς τὰ ὄπλα ἐκτὸς τῆς, κυρίως εἰπεῖν, στρατιωτικῆς ἐπόψεως τῶν κρατῶν κέκτηται ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπὸ τῆς ἰδιοφυίας ἐκάστου λαοῦ. Οἱ ὄρεινοι πάντοτε ὑπῆρξαν πολεμικώτεροι τῶν πεδινῶν. Ἐν ταῖς ἀρχαίαις δημοκρατίαις ἕκαστος ἔπρεπε νὰ γινώσκῃ τὴν τέχνην τοῦ φονεῦναι τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ὑπερασπίζεσθαι ἀπ' αὐτοῦ· τὸ δόρυ καὶ ἡ ἀσπίς ᾖσαν τὰ ἀναπόσπαστα ἐφόδια τοῦ πολίτου, τοῦ ὁποίου δὲν ἀπεχωρίσθησαν εἰμὴ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γείνη οὗτος δοῦλος.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ περιόδῳ ἡ περὶ τὰ ὄπλα ἀσκήσις διηρέθη εἰς δημοσίαν, ἣτις ἀφέθη εἰς τὰς κυβερνήσεις, καὶ εἰς ἰδιωτικὴν, ἣτις ἐγκατελείφθη εἰς τὸ ἄτομα. Οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν προσώπων πρὸς ἐκγύμνασιν εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν τῶν σφαιρῶν βολὴν ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν σφραγίδα τοῦ Ἑλβετικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐν Ἑλβετίᾳ καθ' ὅλας τὰς κοινότητας τῆς δημοκρατίας ἀπεδείχθη ὄριμον τὸ δημόσιον πνεῦμα πρὸς τοιαύτην συνεταιριστικὴν ἐνέργειαν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, μετὰ διαφόρους δοκιμὰς τῆς ἰδέας τοῦ λαϊκοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς τοὺς ἐν γένει σκοπούς τῆς, μένει νὰ ἴδωμεν τῆς πολιτείας τὴν ἐπικουρίαν, κατὰ πόσον αὕτη δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν ἐξ ἑαυτοῦ, τρόπον τινά, προβαίνοντα ἐν Ἑλβετίᾳ ὀργανισμὸν τῆς ὀπλικῆς γυμναστικῆς. Ἡ ἐπικουρία αὕτη περιλαμβάνεται ἐν τῷ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1881 νόμῳ, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις ἔχουσιν ὡς ἔπεται :

1. Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκάστου νομοῦ ἰδρύεται σχολὴ σκοποβολῆς πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν πολιτῶν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὀπλων, διοικουμένη ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἐκλεγομένης παρὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

2. Ἡ διεύθυνσις τῶν ἐν τῇ σχολῇ περὶ τὸ ρίμμα ἀσκήσεων τῶν πολιτῶν ἀνατίθεται, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἓνα ὑπαξιωματικὸν καὶ δύο στρατιώτας, λαμβανομένους ἐκ τῆς ἐν τῷ τόπῳ σταθμευούσης ἐκάστοτε στρατιωτικῆς δυνάμεως. Εἰς τὸν ὑπαξιωματικὸν δίδεται ἐπιμίσθιον ἐκ δραχ. 20 ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου καὶ εἰς ἕκαστον στρατιώτην ἐπιμίσθιον ἐκ δραχμῶν 10.

3. Αἱ ὥραι τῶν περὶ τὸ ρίμμα ἀσκήσεων καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἐν τῇ σχολῇ ἀστυνομίαν κανονισθήσονται διὰ προγράμματος, ὅπερ ἐκδίδει ἡ διοικοῦσα τριμελὴς ἐπιτροπὴ καὶ ἐγκρίνει ἡ νομαρχία.

4. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν παραχωρεῖ ἐκάστη σχολῇ εἰς χρῆσιν τῶν ἀσκουμένων πολιτῶν εἴκοσιν ὅπλα ἐκ τῶν ἐν χρήσει ἐν τῷ στρατῷ καὶ χορηγεῖ αὐτῇ δεκαπέντε χιλιάδας φυσιγγίων ἐπὶ τῇ ἀγοραίᾳ αὐτῶν τιμῇ, δι' ἧς χρεοῦται ἐκάστη σχολῇ, καὶ ἣν ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ αὐτῇ. Νέα χορηγία φυσιγγίων δὲν γίνεται, ἐὰν δὲν πληρωθῇ προηγουμένως τὸ τῆς πρώτης ἀντίτιμον. Τὰ φυσίγγια χορηγοῦνται τοῖς ἀσκουμένοις πολίταις εἰς ἣν ἐλήφθησαν τιμὴν.

5. Ὁ ἀναγκαῖος πρὸς ἴδρυσιν τῆς σχολῆς χώρος παραχωρεῖται, ὅπου ὑπάρχουσι γαῖαι ἐθνικαὶ ἢ ἐκκλησιαστικαὶ, ὑπὸ τοῦ δημοσίου, καὶ, ἐν ἐλλείψει τοιούτων, ὑπὸ τῶν δήμων. Ἡ ἐξεύρεσις τῶν μέσων πρὸς ἀνέγερσιν τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας οἰκοδομῆς καὶ πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ ἀνατίθεται εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον καὶ τοῖς πολίταις.

6. Τὴν πρώτην Κυριακὴν, μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τελοῦνται ἐν ἐκάστη σχολῇ ἀγῶνες σκοποβολῆς δι' ὄπλου καὶ πιστολίου καὶ ἀπονέμονται βραβεῖα τοῖς νικηταῖς. Κατὰ τετραετίαν δὲ τελεῖται ἐν Ἀθήναις Πανελλήνιος ἀγὼν σκοποβολῆς κατὰ πρόγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐταιρίας τῆς ἐπὶ σκοπὸν βολῆς καὶ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν.